

Вітаємо з Днем української писемності та мови! Пам'ятаймо про три великі цінності, визначені Іваном Огієнком: українську соборну православну національну церкву, українську соборну літературну мову й українську соборну державність. Працюймо в ім'я України!

Історія сили

До 100-річчя Листопадового чину у Львові відкрили пам'ятник героям ЗУНР та Галицької армії і презентували проект "Історія сили. Музичний літопис ЗУНР".

1 листопада у Львові урочисто відзначили 100-річчя створення Західноукраїнської Народної Республіки. У день 100-річчя Листопадового чину у Львові урочисто відкрили й освятили пам'ятник героям ЗУНР та УГА, присвячений 100-річчю Західноукраїнської Республіки. Пам'ятний знак заввишки понад 8 метрів та площу навколо нього облаштували на розі вул. Огієнка та Листопадового Чину. Урочисте відкриття розпочалося зачитуванням Відозви Української національної ради до мешканців Галичини про проголошення Західноукраїнської Народної Республіки та театралізованою присягою Січових Стрільців.

“Ми сьогодні повинні бути вдячні тим, хто віддав своє життя 100 років тому за Українську державу. Західноукраїнська Народна Республіка — це символ того, що ми непереможні, ми віддані державній справі, українським цінностям”, — наголосив Перший віце-прем'єр-міністр України Степан Кубів.

“Усі, хто зібрався сьогодні тут, подумки порівнюють нинішній день із 1 листопада 1918 року. Ми повинні розуміти, що, не відчувачи, не бачачи щодня нашої історії, не шануючи героїв, які поклали голову за нашу державу, ми не матимемо майбутнього. Зараз за тисячу кілометрів від Львова український воїн береже нашу державу, українська армія боронить нашу землю. Сьогодні ми маємо чим пишатися — Західноукраїнською Народною Республікою, Українською Галицькою Армією, Збройними Силами України”, — наголосив голова Львівської облдержадміністрації Олег Синютка. Гості міста та львів'яни під супровід оркестру Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного спільно виконали Гімн України та вшанували хвилиною мовчання всіх героїв, які поклали голови у боротьбі за незалежність України.

Урочистості тривали у Львівському національному академічному театрі опери та балету імені Соломії Крушельницької, де презентували мистецький проект “Історія сили. Музичний літопис ЗУНР”.

“Українці вперше за майже трьохсотлітню історію отримали шанс реалізуватися як держава, нація. І виборювали своє право з багатьма ідейними ворогами півночі, сходу та заходу. У період української революції українське питання було в епіцентрі міжнародної політики. Сильна демократична держава ніколи не входила до планів світової спільноти. Найбільшим українським здобутком було проголошення соборності”, — зазначив Степан Кубів.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК
Фото автора
Київ—Львів—Київ

Автокефалія української церкви залежить від нас, громадян України

Микола ЦИМБАЛЮК

— Без створення і утвердження автокефальної української помісної православної церкви, — наголосив Павло МОВЧАН, голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, — не буде поступу й подальшого розвитку нашої держави. І тому ми, представники громадянського суспільства, вкотре повертаємося до цієї теми, яка була вже не один раз озвучена. Бо проблема української автокефалії виходить за межі наших внутрішніх проблем. Вона стає, у зв'язку з агресивною позицією Росії, глобальним викликом. Автокефалія нашої церкви в контексті загальнонаціонального перетворюється, як і сто років тому, навіть не на європейську, а на загальносвітову проблему. Пригадаймо гіркі сторінки нашої історії початку ХХ століття. Тоді молоду Українську державу наші сусіди на Заході, попри всі запевнення про допомогу, зрадили, посприявши інтернуванню багатотисячного українського війська, і фактично змусили капітулювати після невдалого Зимового походу. Як наслідок — Українська держава перестала існувати, потрапивши на довгі роки у залежність від Москви.

Сьогодні наша тема — “Автокефалія української церкви. Чого нам очікувати?” набирає особливого звучання. Яких нам чекати “сюрпризів” від Росії — було окрес-

Учасники круглого столу “Автокефалія української церкви. Чого нам очікувати?”, який відбувся 31 жовтня в Укрінформі, представляли більше 50 громадських організацій і об'єднань, 10 політичних сил. Від імені громадянського суспільства вони подякували Вселенському патріарху Варфоломію за відновлення історичної справедливості — надання Томосу УПЦ і підтримку автокефалії, яку свого часу Москва незаконно відібрала в українців. Хоча наша держава відділена від церкви, а церква від держави, це не означає, що суспільство мусить відмежуватися від проблеми незалежності Української церкви. Лейтмотивом у дискусії проходила думка, що держава зобов'язана відстояти свою помісну церкву як важливий атрибут державності.

лено ще 1914 року. Захиту уривок із документів, які майже через сто років були надруковані в книжці “Украинская” болезнь русской нации”. Її видало московське видавництво “Имперская традиция” Православного центру політичних досліджень. А центр фінансується, в свою чергу, з путінського фонду “Российские инициативы”, який очолила академік Наталя Нарочніцкая за дорученням Володимира Путіна.

У вступній статті згаданої книжки відомий академік, апологет російського імперіалізму Михайл Смолянінов пише про надзвичайно великі загрози, які ще 100 років тому загрожували єдності Російської імперії: “По своей сути “украинство” является серьезнейшей болезнью Православной цивилизации в целом. Именно эта болезнь явила миру и хорватов, и косоваров — сербов, пре-

давших Православие. Наши южнорусские сепаратисты — “украинцы” — такие же предатели Православной цивилизации, как и русского единства”. Таким чином автор доходить однозначного висновку, посилаючись на думку іншого пріснопам'ятного україноненавистника Петра Струве, що жодного розколу не можна допустити — ні культурного, ні історичного, ні, тим паче, церковного.

Звернімо увагу, що ще 2004 року, коли вийшла ця книжка, уже було розроблено російську програму, яка донині діє і нарощує пропагандистсько-диверсійну активність. І коли пошукати витoki розділення України, то ми знайдемо їх у цих “історичних обґрунтуваннях” нинішніх російських імперіалістів, які витягнуті з протрухлих шаф московської історії.

Закінчення на стор. 4

Теорія масових комунікацій Герберта Маршалла Маклюена: Проекція на сучасні тенденції суспільного розвитку

Іван ЧИЖ,
Київ

Перетворювальний вплив інформаційного процесу як умови руху життя стосується і соціально-економічної, і політичної сфер, є абсолютно необхідною умовою еволюції індивідуумів, соціуму, суспільства і держави. Без інформації немає прогресу, без інформації немає розвитку, інформація — синонім життя.

Значного поширення останніми десятиліттями набула популярна філософська концепція — теорія масових комунікацій, покликана пояснити новітні інформаційні процеси в суспільстві. По суті, масова комунікація — це власне процес поширення інформації за допомогою технічних засобів (преса, радіо, телебачення, кінематограф) на численно великі, розосереджені аудиторії.

Теорія масових комунікацій як наукова проблема виникла в ХХ столітті, була породжена бурхливим розвитком електронних засобів масової інформації та базувалася переважно на теоретичних працях канадського філософа і публіциста Герберта Маршалла Маклюена (1911—1980 рр.), котрий працював професором філософії в університеті м. Торонто. Знаменитим його зробила книга “До розуміння засобів масової комунікації: продовження людини” (1964 р.), яка одразу стала бестселером. (У російському перекладі книга вийшла 2003 року під назвою “Понимание Медиа: Внешние расширения человека”. Пер. с англ. В. Николаева; Загл. ст. М. Вавилова. — М.; Жуковский: КАНОН-пресс-Ц”, “Кучково поле”, 2003. — 464 с. (Приложение к серии “Публикации Центра Фундаментальной Социологии”. — І. Ч.). Самого автора у відгуках на його книгу називали “пророком електронної ери”, “великим мислителем”. Ім’я його на Заході враз стало в один ряд з іменами М. Коперника, Ч. Дарвіна, З. Фрейда, чий концепції справили справжній науковий прорив у різних галузях знань.

Теорія масових комунікацій Г. М. Маклюена включає аналіз: типів поширення інформації як рушійних сил історії; процесів “технологічного розширення свідомості” посередництвом аудіовізуальних мас-медіа; телебачення як відкривача нової ери комунікацій систем.

Г. М. Маклюен був першим, хто: — звернув увагу на те, що спосіб передачі інформації не є суто технічним прийомом, а визначає зміст комунікаційних відносин епохи. Його вислів: “The Medium is the Message”, тобто: “Засіб — це повідомлення” — став афоризмом новітньої інформаційної епохи;

— довів, що за допомогою могутньої техніки створюється максимально широ-

ке поле (тотожне усьому людству) функціонування усної інформації. Особистість розчиняється в масовій свідомості. Маклюен аргументовано стверджує: “Якщо історія починається з винайдення писемності, то вона закінчується з винайденням телебачення”;

— назвав наш час “епохою увімкненої свідомості”. Людина весь час перебуває в полі експансивного тиску на неї ЗМК. Це спрощує для зацікавлених політичних сил процес маніпуляції суспільною свідомістю.

(Наскільки справедливими і прозорливими виявилися у цій частині передбачення Маклюена бачимо сьогодні, приміром, в українських суспільно-політичних реаліях. Наділені народом як носієм суверенітету і єдиним джерелом влади (ст. 5 Конституції України) повноваженнями на здійснення влади в інтересах і на користь громадян, “слуги народні” насправді всякчас виявляють позірну, віртуальну сутність, жодним чином не забезпечуючи елементарних потреб громадян. Фактично це фейкові “слуги” і такі ж їхні діяння, коли, звісно, не йдеться про власні статки, власне збагачення і власне благополуччя. Отож мовимо тут про реальність, котра перетворюється “у ніщо”, несе на собі печать віртуальності. Водночас телевізійні, справді віртуальні “слуги народу” перекочують з екранів у реальну політику, маючи шанс отримати парламентське представництво і навіть обійняти посаду президента. Тобто віртуальність стає реальністю завдяки ЗМК);

— назвав створенням електронними ЗМК “архетипів свідомості” внаслідок маніпулятивної пропаганди та нав’язування людській спільноті певних ідеологічних стереотипів, кліше, штампів сприйняття дійсності й реакції на події;

— означив, як еру “інформаційного комунізму” (від лат. “communis” — “спільний”) консолідацію людства в одну спільноту. Науково-технічна революція інтенсифікувала нарошування знань, інформація поширюється практично миттєво і проблемою уже є не отримання, а її аналіз і узагальнення.

Цікаві, хоча і спірні, погляди Г. М. Маклюена на те, що рушійними та визначальними силами в історії людства є різного роду й типу засоби масової комунікації. Не класова боротьба, як стверджує теорія марксизму, не народні маси, не конфлікт продуктивних сил і виробничих відносин, а способи функціонування інформації в суспільстві визначають характер і сутність тієї чи тієї епохи;

— охарактеризував тенденції розвитку і всякчасного удосконалення комунікаційних систем ерою “технологічного розширення свідомості”.

Його аргументація: технічні винаходи виникають з практичної потреби людини підсилити якийсь зі своїх органів, водночас вони ж призводять до його атрофії від бездіяльності і спричиняють поступове відмирання, своєрідну “ампутацію” людського органу. Аналогічно впливають на людину й новітні ЗМК, з тією лише різницею, що вплив ефірних способів поширення інформації носить комплексний, синтетичний характер. І наслідки від цього колосальні, адже сучасні ЗМК посилюють не окремі органи, фактично вони розширюють людські почуття й думки, свідомість загалом. На людину тисне такий колосальний масив зовнішньої, часто суперечливої чи й кардинально протилежної за змістом, інформації, яку вона не в силі упорядкувати, а її сприйняття, психіка, розум виявляються розбалансованими. Агресивний потік зростаючої інформації призводить до втрати людиною здатності до вибірковості, до опору інформаційній навалі, людина розчиняється у світі абсурду. Вона остаточно заплутується у павутинні інформаційних каналів, а нова інформація лише ускладнює і без того складний навколишній світ.

Справедливість такого твердження Маклюена важко спростувати, адже сучасне українське телебачення — пряма ілюстрація його теорії. Канали, можливо, за невеликим винятком, у вірогідному служінні олігархії добувають свідомість українців політичними ток-шоу, загальна рубрикація контенту яких укладається у брутально-цинічну тезу: “Сам дурень!”, а інформаційні випуски у гонитві за сенсаціями цілком підпадають під означення “Надзвичайні новини”, збираючи воедино все найжахливіше, що трапляється не тільки в Україні, а й в усьому світі. Це формує стійкий логоневроз, страшенну втому від життя, демотивує суспільство, заганяє людину у стан неперехідної тривожності та депресії.

Звісно, Україна не виняток у цій загальносвітній проблемі. Маклюен має рацію, коли стверджує, що паралізуючи свідомість, телебачення призводить до загальної духовної непридатності. Хіба що варто додати, з огляду на нову технологічно ще більш досконалу систему впливу на свідомість із домінуванням Інтернету та конвергентних ЗМК, що знеособленим суспільством легко управляти за допомогою маніпулятивної пропаганди. Особливо сильно маніпулятивний вплив піддаються діти і малописьменні. Маклюен зіслався на дослідження американського Національного інституту психічного здоров’я, який провів дослідження впливу телебачення на глядачів і виявив такі основні ознаки цього

впливу: 1) жорстокість і насильство на телеекранах провокує агресивний вияв цих рис у поведінці дітей і підлітків; 2) паралізуючий вплив справляє на глядачів реклама, яка через зовнішню привабливість і барвистість, а також через багаторазові повторювання вривається в пам’ять, витісняє попередні, віднесені у часі враження і сприймається як вірець змістовної й формальної досконалості; 3) у дітей, що багато часу проводять перед телеекраном (а тепер ще й в Інтернеті, — І. Ч.) атрофуються розумові здібності, вони звикають до способу життя пасивних спостерігачів, мало читають, не вміють аналізувати й викладати побачене й прочитане ні усно, ні письмово, у них погана пам’ять, погано розвинуті навички усного мовлення. Від знеособлення рятуються ті, хто виробив імунітет перед загальним утягуванням в телевидовище. Але дедалі менше людей знаходять у собі сили залишатися особистостями, розчиняються безслідно в колективній свідомості. Реальні наслідки досліджень науковців засвідчили обгрунтованість занепокоєння Г. М. Маклюена тим становищем у суспільстві, що виникло від запровадження електронних ЗМК.

І нарешті, ще одне цікаве явище виявив видатний канадський учений:

— людство перебуває за крок до перетворення на “всесвітнє селище”;

Висновок про рух земного соціуму до “всесвітнього або глобального селища” Маклюен обгрунтовує такими спостереженнями: 1) відновлює своє панування тип усної комунікації, підсиленій, однак, новітніми технічними досягненнями; 2) відеожурналізм спричинює негачне й безмежне поширення всіх новин; 3) завдяки відеоряду найвідоміші політики, актори, письменники стають всесвітньо відомими; усі всіх знають, як у селі; 4) створюється всесвітня масова культура, доступна мільйонів і розрахована на їхній рівень сприйняття; 5) суспільство набуває характеру безособовості, у ньому відсутні соціально активні суб’єкти; 6) місто як центр творення цивілізації й культури не скорочується, але набуває виразних ознак села.

Теорія Г. М. Маклюена, звісно, не бездоганна. Вона вимагає критичного осмислення та сучасної інтерпретації. Однак, неперечливою є її гуманістична сутність, прагнення застерегти людство від самовтрати, яка починається з втрати людського в людині при надмірній теле-, а тепер ще й Інтернет-залежності на шкоду живому спілкуванню, мовній комунікації та традиційному використанню книги, друкованого слова, які повертають людину до своєї праоснови з душею, де оселився Бог.

Ольга ІВАНОВА,
Посольство України в США

Як наголосив Посол України в США Валерій Чалий, премія Фондації Антоновичів є найбільш шанованою українською відзнакою Сполучених Штатів, лауреатами якої стають лише ті, чия праця має фундаментальний характер. І дуже символічно, що цьогорічну премію отримує людина, яка, серед багатьох заслуг, включно із закладенням основ сучасного стратегічного партнерства між Україною та США, зробила свій ґрунтовний внесок у здобуття духовної незалежності нашою державою.

Юрій Щербак подякував Посольству, в якому вже двадцять років проводить урочисту церемонію вручення премії, а також Дирекції та Виборчому комітету Фондації Антоновичів і наголосив, що своєю діяльністю ці люди допомагають реалізовувати “м’яку силу” України, в якій полягає її могутність. Він також відзначив важливу роль української громади, особливо подружжя Антоновичів, яким у складних умовах еміграції вдалося відтворити

Вручення премії Юрієві Щербаку

справжню вільну Україну ще до здобуття нашою державою незалежності.

За значний внесок у розвиток українсько-американських відносин Валерій

У Посольстві України в США відбулася урочиста церемонія з відзначення Юрія Щербака — українського державного та громадського діяча і політика, письменника та публіциста, почесного доктора медицини і дипломата, який у 1994—1998 рр. обіймав посаду Посла України в США, премію Фондації Омеляна та Тетяни Антоновичів, яку він здобув, за словами Голови Виборчого комітету Марти Богачевської-Хом’як, як людина “українського ренесансу” та державний діяч, що на зламі епох брав участь у розбудові сучасної України.

Чалий вручив годинник спеціальної лімітованої серії, випущеної до 25-річчя дипломатичних відносин між Україною та США, Юрію Щербаку, а також Вільяму Міл-

леру, Послу США в Україні у 1993—1998 рр., який відвідав церемонію та особисто привітав свого колегу з отриманням премії Фондації Антоновичів.

Ще однією важливою частиною заходу стало вручення відзнаки Національної академії наук України “За сприяння розвитку науки” її іноземному члену Михайлу Яримовичу — інженеру-винахіднику космічної галузі Сполучених Штатів, який обіймав керівні посади в NASA та ВПС США, де працював над реалізацією таких масштабних проєктів, як “Шатл” і перший політ на Місяць, а також активно сприяв залученню України до міжнародних проєктів, серед яких “Морський старт”. За вагомий внесок Михайла Яримовича у просування у Сполучених Штатах іміджу України як космічної держави з потужним науково-технічним та дослідницьким потенціалом йому було також вручено годинник спеціальної лімітованої серії.

Справа Катерини Гандзюк. Тест ціною в життя

Микола ГОЛОМША

Українське громадянське суспільство переживає черговий шок — смерть людини, яка, не сприймаючи корупцію і брехню, активно з ними боролась.

Пішла з життя молода, активна жінка просто через те, що не мовчала. Але річ не тільки в тім, що активна громадянська позиція стала небезпечною. Суспільство більше не хоче миритись зі знеціненням людського життя. Суспільство не визнає права сили та безкарності. Люди не хочуть, аби смерть Катерини Гандзюк стала черговою нерозкритою справою. Або такою, за яку покарають виконавців, а замовника не назвуть і не притягнуть до відповідальності. Тобто — виступають за домінування сили права та невідворотності покарання за злочини.

4 листопада померла Катерина Гандзюк — громадська діячка, радниця мера міста Херсон. 6 листопада Верховна Рада створила спеціальну комісію для розслідування її вбивства та інших громадських активістів.

І тут держава опинилась уже на краю суспільної недовіри. У ситуації, коли в ширість заяв про чергову “справу честі” або заклики “об’єднати зусилля” задля розкриття злочину вже ніхто не вірить. Тому що в країні катастрофічно накопичуються нерозкриті резонансні справи, кількість яких переходить будь-які межі. При цьому системність, з якою злочини здійснюються саме щодо представників громадянського сектору, впадає у вічі і зрозуміла вже не тільки правоохоронцям-професіоналам.

Тому ця справа, з урахуванням межі, до якої дійшло суспільство, для правоохоронних органів — останній тест на їхню професійну спроможність.

Чи залишилися у “реформованих” МВС, прокуратурі, СБУ досвідчені, фахові інтелектуали-слідчі? Чи є політична воля, аби їм дали можливість розплутати ребус злочину, витягнувши на світ його замовників? Я маю великий досвід і можу стверджувати, що розслідування резонансних злочинів іноді “регулюють” з кабінетів, які апіорі не мають стосунку до розслідування. І саме така “регуляція” в абсолютній більшості випадків не дає слідству вийти на замовників.

Отже, це тест. На профпридатність і політичну волю. Страшно і сумно, що заради цього чергового “тесту” поклала своє життя молода, чесна і патріотична людина.

Вічна пам’ять!

«До великого моменту»

Аскольд С. ЛОЗИНСЬКИЙ,
США

“Будь готовий кожний з вас!” Так писав великий Іван Франко. У нас сьогодні такий “великий момент” — нагода автокефалії і патріаршого устрою нашої православної церкви. Подія така велика, що потрясла нашого найбільшого ворога — Москву.

В історії українських відносин із іншими народами, переважно ворогами, а тим більше з Москвою, той ворог завжди відігравав підлу роль агресора, однак дуже часто не без співучасті української сторони. Були у нас зрадники, підлабузники, але, мабуть, найчастіше причинами нашої поразки були власні амбіції, а то й полоніфільство, малоросійство чи русофільство. Сьогодні перед нами ще один помітний іспит нашої національної зрілості. Однак наша історія повинна бути для нас найкращим учителем, бо переповнена прикладами як “не поводитися”. І тут велика лекція нашого нещасного Православного Християнства, яке у нас починається ще з X століття князя Володимира, а фактично з IX століття князя Аскольда, або і ще раніше зі Святого Андрія Первозванного.

1620 року Єрусалимський Патріарх Феодан у Києві таки у Печерській лаврі відновив Київську православну метрополію і висвятив опісля Іова Борецького, ігумена Києво-Михайлівського монастиря, митрополитом Київським і ще сімох, одного у сан архієпископа і шість у сан єпископа. Ця подія фактично сталася завдяки зусиллям видатного козацького гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного. Мотиви Сагайдачного тоді були загадковими напівполітичними, але також особистими. Він боровся за важливість влади в Польщі і всупереч католицизму зокрема після Берестейської Унії 1596 року.

І так згодом ієрархи Київського Православ’я почали писати і висувати нову ідею споріднення України-Руси і Московії, яка у цей час свого глибокого примітивізму називала себе після падіння Візантії єдиною Православною політичною істотою. Сам Борецький писав: “...з Москвою у нас одна віра і богослужіння, одне походження, мова і звичай”.

Це були перші кроки. Далі Київські ієрархи впроваджували європейську культуру й освіту в темну Москву. Загалом ім’я гетьмана Сагайдачного записано в історії великими літерами, адже саме він зробив з козаків велику військову і політичну силу. Але він також встановив і ідеологічну спорідненість із Москвою. А зробив він це задля власних амбіцій його важливості щодо Варшави. Вже після Переяслава відомо, чим ця спорідненість закінчилася. Українська церква з часом була підпорядкована Московському патріархатові. Події 1685—1686 років так званого суперечливого ви-

бору Митрополита Гедеона Четвертинського, його подорож у Москву 1685 року, підпорядкування її та листи з 1686 року Вселенського Патріарха у цій справі відомі. Українських митрополитів запросили в Москву, деяких навіть зарахували до святих Московської Православної Церкви. Все і не тільки через агресію Москви.

Сьогодні після великого рішення надати автокефалію Українській Православній Церкві Вселенським Синодом та скасування цих “листів” з 1686 року розпочалася дискусія щодо об’єднання навіть трьох церков православних в Україні, а саме Київського Патріархату, Автокефальної Православної Церкви та Української Православної Церкви Московського Патріархату. Патріарх Філарет проголосив потребу скликання об’єднального Собору. У тому намірі відбулися розмови між двома основними особами українського Православ’я, — Патріархом Філаретом Київського Патріархату та Митрополитом Макарієм Української Автокефальної Православної Церкви.

ЗМІ в Україні та діаспорі нещодавно подали інтерв’ю Митрополита Макарія. Митрополит нарікав на Патріарха Філарета, що не вдалося домовитися щодо об’єднального Собору. Митрополит Макарій запропонував узгодити статут, назву і статус, тобто чи патріарший, чи митрополічий (чому митрополічий?) перед скликанням Собору. Філарет відповів: “Статут у мене є”, а Макарій сказав: “У мене теж є, але з двох статутів треба зробити один”. “Ні, — каже Філарет, — мій буде статут”. Філарет зазначив, що і назва вже є і всі мають долучитися до церкви, яку він очолює, а статус є патріарший, за словами Макарія, Філарета відповів “з злістю”, а сам Макарій був “приголомшений”. Президент України Петро Порошенко, який був ініціатором і мотором “реанімації” Православної Церкви, запропонував назву Православна Церква в Україні, тобто без слів патріархату Київського чи автокефалії. На кінець інтерв’ю Митрополит Макарій сказав, що перше Вселенський патріарх повинен надати “Томос”, а вже опісля надіслати до Києва свого Митрополита для обговорення об’єднання.

Тут, як і в минулому, схоже на те, що велике діло готові “наші” змарнувати. Чи потрібен нам закордонний арбітр, щоб нас заспокоїти та об’єднати задля великого діла? Невже ж ми не можемо самі дати собі раду і знайти спільну мову? Українська Православна Церква має бути одна, з узгодженим статутом, з Київським Патріаршим устроєм і назвою, яка це вказує. Ієрархи і президент повинні зрозуміти, що хоча вони і є рушіями великого почину, вони не можуть стояти на перешкоді не тільки історії, а й народу.

28 жовтня 2018 року

Для подальшої демонізації Фаріон і знищення Загорія?

ЗМІ рясніють коментарями з приводу російських санкцій проти фізичних та юридичних осіб України. Маємо цілий спектр інтерпретацій цієї події. Од буреломно-ентузіастичних (це, мовляв, уже свідчить про агонію путінського режиму!) до іронічно скептичних (то, мовляв, абсолютно еkleктичний, наспіх зварганений список, у якому поєднано непоєднуване!). Є ще й усякі розважання наших квазіконспірологів, які коментують документ у такій парадигмі: Кремль уносить у цей список і своїх людей для того, щоб ретельніше їх замаскувати — вони матимуть змогу ефективніше виконувати покладену на них роль. Одне слово, з’явився новий полігон для апробування гіпотез.

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Одне незаперечно: в цій гібридній війні, де в “знаменнику” лежить цивілізаційний вибір і конфлікт домінуючих цінностей, надзвичайно важлива роль належить саме інформаційним атакам, політичному блефу й усяким маніпуляціям. Путінська пропагандистська машина — це потужна індустрія продукування цього продукту.

Тверезі аналітики висловлюють думку, що список тих, проти кого спрямовано санкції, має не меншу — якщо навіть не більшу — зорієнтованість безпосередньо на російський загал, якому Кремль хоче показати: ми й далі рішуче боремося зі збунтованою Україною і закликаємо громадян Росії не виходити зі стану мобілізації і не розслаблятися та забути всі наші політичні й соціальні проблеми. Одне слово, ще один аргумент із метою підтримати легітимність путінського режиму.

Не дивно зустріти в цьому списку видатного українського мовознавця, професора “Львівської політехніки” Ірину Фаріон. Кремль не був би самим собою, якби оминув її своєю “захопленою” увагою. Фаріон там — одна з рекордсменів частотного словника шовіністичної пропаганди — її ім’я повторюється з відповідними епітетами, певно, не менше, аніж звучить у Московії гімн Росії. І на неї заводять одну за одною кримінальні справи. Якби могли — в ступі стовкли б. Але руки закороткі. Отже, з Іриною Дмитрівною все зрозуміло: пасіонарна особистість, національний трибун, пристрасний, елоквентний оратор-єрудит. Не побачити таку може тільки сліпий, а не почути тільки глухий.

Подив попервах викликає в списку по-ява Володимира Загорія. Можна зрозуміти внесення до нього Гліба Загорія — порівняно молодий чоловік, народний депутат, також помітна дійова особа парламенту, він постійно на видноті. Невідомо, що і як він учинить завтра, — отже, треба йому в такий спосіб послати попередження й авансом “припреувати” його, щоб він не надто висувався й був поступливішим у відповідних моментах.

Володимир Загорій позірно аполітична людина. Не перебуває в жодній партії. Не виступає ні з якими політичними маніфестами. Він — голова наглядової ради фармацевтичної фірми “Дарниця”, а ще вчений і педагог. Доктор фармацевтичних наук, професор, завідувач кафедри промислової, клінічної фармації та клінічної фармакології (з 1997) НМАПО імені П. Л. Шупика.

Істотна подробиця. “Дарниця”, на противагу тим підприємствам і підприємцям, котрі, як мовиться, “і нашим, і вашим”, не має нині ніяких активів у Росії і після почат-

ку українсько-російської війни не бізнесує з державою-агресором. Це — патріотична позиція і приклад для тих, хто починає дуже дозувати свій патріотизм, коли раптом ідеться про погуморування своєї жадібності, коли на обрії з’являється прибутковий бізнес.

І є ще одна істотна подробиця в багатогранних діяннях Володимира Загорія, на котру, гадаю, вже давно звернули увагу кремлівські аналітики. Загорій — голова опікунської ради й основний меценат Міжнародного конкурсу з української мови імені П. Яцика (до речі, нині вже розпочався ХІХ за ліком). Це в нас чимало наївних малоросів недооцінюють політичне значення мови. Саме мови. Того, що, власне, й творить основу нації. Цементує її. Стає виразним свідченням її присутності на планеті. Невипадково ж днями Володимир Путін на так званому “Всємірному форумі росіян” виголосив уже скориговану концепцію “русского міра”. За Путіним, “русский мір” тепер — це не тільки росіяни, а й представники всіх національностей і всіх конфесій, які послуговуються російською мовою, тобто Росія скрізь і повсюди — де російська мова. Кремлівські політики своїми далекоглядями давно роздивились саме політичний підтекст та ефект справи Володимира Загорія, бо ж згаданий конкурс — це системний націєтворчий проект. Піднесення соціального престижу української мови в Українській державі — це, сказати б, азбука виховання патріотизму, це й аргументоване підтвердження того, що на нашу мову в нашій державі є запит. Це, зрештою, дорогоцінна політична інвестиція в майбутнє.

Справді принагідний прецедент. Національний виробник — фармацевтична фірма “Дарниця” на чолі із Загорієм (до речі, ще одна подробиця: він — президент Ліги українських меценатів — активно підтримує національно важливий проект). Таки слід віддати належне кремлівським аналітикам: вони зрозуміли політичний вектор загалом освітнього конкурсу. Зовні нібито абсолютно не політична для поверхового погляду справа набирає значення концентровано політичного. Така нині наша життєва ситуація і така українська доля. Політика безпомилково знаходить і того, хто формально далекий од неї та опікується, здавалося б, цілковито гуманітарними справами. І тому з такою шовіністичною оскаженістю та лакейською запопадливістю служки кремлівського фюрера готовно кидаються демонізувати Ірину Фаріон (до речі, голову наглядової ради конкурсу з УКРАЇНСЬКОЇ мови імені П. Яцика) і нищити Володимира Загорія.

Все на поверхні і все зрозуміло. Бо ж згадаймо біблійне: “У початку було Слово...”

Закінчення. Початок на стор. 1

У передмові “новейшого дослідника українства” С. Н. Щоголева до книжки “Украинское движение как современный этап южнорусского сепаратизма”, виданої 1912 року, йдеться наступне: “Под южнорусским сепаратизмом, или отщепенчеством, мы разумеем попытки ослабить или порвать связь, соединяющую малорусское племя с великорусским. По тем средствам, с помощью которых сепаратисты стремятся к достижению своей цели, мы можем различать сепаратизм политический (государственная измена гетманов Выговского и Мазепы) и культурно-этнографический, или украинфильский (Костомаров, Кулиш)...”.

Як відомо, після такої ідеологічно-пропагандистської підготовки Москва вдалася до силових і репресивних заходів щодо українства. Через півтора року були закриті всі “Просвіти” на підросійській Україні, така ж доля спіткала першу і єдину всеукраїнську газету “Рада”. А відомі українські діячі опинилися за ґратами.

Отже, ми бачимо, що в путінці і гундяєвих є серйозне обґрунтування теми автокефалії української церкви, яку ми розглядаємо. І тому наші нинішні проблеми з Томосом на тлі активізації антиукраїнських сил не надумані, а серйозно загрожені. Наслідки можуть бути непередбачуваними, якщо не долучимося всіма громадами, всіма україноцентричними політичними партіями до процесу творення однієї з важливих підвалин незалежної України — єдиної помісної православної церкви.

— На превеликий жаль, — звернув увагу учасників круглого столу голова громадського об’єднання “За помісну Україну” **Петро ЮЩЕНКО**, який добре знається на цій темі, — українське суспільство дуже поверхово обізнане зі своєю церковною історією. Як стверджував блаженний Юстиніан, два божественних дари людству — церква і держава випливають із одного джерела — волі Божої. Церква і держава — подарунок людству, механізм існування, реалізація нашого національного буття в соборній і незалежній державі. А чи багато вірян, наприклад, знають, що українська церква — одна з п’яти апостольських церков православних держав світу? Чи багато хто усвідомлює такий неспростовний факт, що коли Москва хитро і незаконно узурпувала церковну владу над Україною, то наша митрополія вже не одне століття існувала. Це з Києва українські священники несли слово і віру Христову самоїдам — предкам нинішніх росіян. Отже, Російська православна церква — донька української, але аж ніяк не навпаки!

— Це загальновідомі й чіткі аргументи на захист права українців на свою автокефальну помісну православну церкву. Що вже казати про зашореність літніх людей, народжених і вихованих за часів Союзу, коли наші діти досі вивчають історію України за підручниками, виданими за керівництва путінського резидента Діми Табачника, — сказала представниця Спільки вчителів **Наталія МАЦЬКО**.

Розмірковуючи над важливістю процесу виборювання помісної православної церкви для України, співголова “Україна НАТО” **Іван ЗАЄЦЬ** акцентував на наданні Томосу як події геополітичного масштабу і значення.

Автокефалія української церкви залежить від нас, громадян України

— Це подія, — говорив він, — яка не лише обернена назад, в історію, вона спрямована в майбутнє української нації і європейської цивілізації. Тому навколо надання Томосу, навколо створення української автокефальної православної помісної церкви уже вибухають гострі дискусії і навіть дії, спішно готують підступні плани. Треба роз’яснювати людям, що ідея автокефалії не зародилася тільки зараз, це не витівка “київської хунти”, як намагається представити це світу Москва і наша п’ята колона. Ця ідея йде ще від Петра Могили, не кажучи про початок ХХ століття, коли вона набула практичних форм втілення.

Сьогодні процес надання автокефалії УПЦ викликає стурбованість в українців. Кажуть: правильне рішення — вчасне рішення. Лімітуючим елементом тут є час. Священники переконують, що вирішальне слово у творенні української церковної автокефалії за Вселенським Константинопольським патріархом Варфоломієм. Але найголовніше він уже зробив, оголосивши Томос, тож черга за нами. Мусимо пам’ятати, що тут ми маємо справу з підлою і жорстокою Росією. Вона не зупиниться ні перед чим, щоб скомпрометувати, розсварити і нацькувати одне на одних не лише священників, а й простих парафіян. Москва влевнена у своїй несвятій справі. Цьому підтвердження — слова очільника УПЦ МП Онуфрія, який нещодавно заявляв, мовляв, автокефалія все одно не відбудеться. Це ж не просто фраза, це викладання міфів, стереотипів, оцінок, які мусять створити нашу історичну пам’ять.

З іншого боку, ми спостерігаємо намагання дискредитувати ієрархів церков, які прагнуть об’єднатися. До цього активно долучилася п’ята колона. Багато робиться, щоб пересварити ієрархів. Тому громадянське суспільство щодо цього повинно подати сигнал і засвідчити власну позицію.

Росія буде робити все можливе: якщо не пустити під укіс, то загальмувати процес набуття автокефалії УПЦ. Російська державність і досі опирається на три наріжних камені: народність, православ’я і самодержав’я. З народності в Москві не дуже склалися — чеченські війни, відцентрові національні рухи всередині самої Росії, спрямовані на суверенізацію народів. Та й православ’я з відходом УПЦ втрачає статус наріжного каменя...

— Ми мусимо, — підсумував Іван Заєць, — віддати належне Константинопольському патріарху, який одним реченням “Україна ніколи не була канонічною територією РПЦ” фактично перекреслив усю міфічну історію Росії як держави. Нині ніхто з серйозних дослідників уже не може говорити про їхній тисячолітній феномен. Щонайменше 300 років.

Доктор філософії Микола ГОЛОМША висловив спільну позицію, що ми, громадські організації і політичні сили, не стоїмо осторонь процесу об’єднання церков у соборну помісну церкву. Ми — це Українська альтернатива, пар-

тій “Патріот”, Конгрес українських націоналістів, Українська республіканська партія, Українська народна партія та ін. разом із численними громадськими організаціями національно-демократичного крила. Вони вважають, що наша держава зобов’язана захистити свою помісну церкву як один із атрибутів державності. Апелювання опонентів до принципу “церква відділена від держави” тут не порушується, бо він стосується лише церковних справ.

— Державницьким силам, — зазначив Микола Ярославович, — треба частіше звертатися до українців і розвінчувати брехливу пропаганду московських посіпак щодо Томосу і автокефалії. Ми закликаємо всіх священнослужителів УПЦ МП підтримати Томос і об’єднатися в єдиній помісній православної церкві заради миру і процвітання рідного краю.

Як і інший правник, Микола Сірий, він, аналізуючи юридично-правові документи, переконує, що Томос відповідає усім принципам міжнародного права. Кожна країна світу має право на свою церкву і самовизначення. Історія свідчить, що якщо в країні є засилля більше 20 % іншодержавної церкви, то вона має великі шанси втратити свою державність. Якщо цього не розуміли чи не хотіли розуміти очільники держави за попередні 27 років української незалежності, то це чітко усвідомлює наше громадянське суспільство. Тому попри всі заходи Москви на підризу процесу автокефалії українці захистять своє священне право на рідну церкву.

— Церква, — вдався до образного вислову Микола Голомша, — як жили єдиного цілого, по яких розноситься в державному організмі кров духу української нації.

Він ще раз звернувся до журналістів і закликав не підігравати антиукраїнським посіпакам, не сіяти ворожнечу між християнами, не підтримувати чужинецьку облуду. Треба бути пильними щодо виступів тих громадян Росії, які отримали громадянство України і, примостившись під куполом Верховної Ради чи на паперті українських соборів і церков, закликають до кровопролиття. Щодо розпалювання міжрелігійної ворожнечі і ялової реакції державних інституцій — СБУ, поліції, судів, виконавчої влади, — тут виникає багато запитань, на які суспільство досі не отримало чіткої відповіді. Перед веде Верховна Рада України, яка зволікає з удосконаленням законодавства, яке б унеможливило “сівбу” такої ворожнечі. Україні треба брати приклад з інших країн — принаймні дотримуватися Конституції.

Георгій ФІЛІПЧУК, стівголова “Української альтернативи”, академік НАПНУ, підтримав позицію учасників дискусії щодо пригальмування процесів автокефалії української церкви.

— Ми представляємо громадянські інституції, — сказав він, — і не маємо права говорити так, як говорять ієрархи, знані релігієзнавці. Але ми маємо право і зобов’язані говорити як громадяни Української держави, які найбільше зацікавлені у цій найвищій цінності, яка називається україн-

ська державність. А тому, маючи це право, ми зобов’язані згадати історичний факт сторічної давності. Саме у цей період 100 років тому від січня до листопада включно збирався Всеукраїнський церковний собор. Саме там визначили політику Української православної автокефальної церкви. І саме там видатний міністр віросповідань Олександр Лотоцький сказав пророчі слова. Він стверджував, що Українська самостійна незалежна держава зобов’язана мати Українську незалежну самостійну церкву. А далі він сказав те, заради чого, щоб не було спекуляцій, ми тут зібralися: “Це не церковна справа мати Українську автокефальну православну церкву, це справа загальнонаціональна”. Виходячи саме з цієї сентенції, з цієї цінності, що це справа суспільно значуща, загальнонаціональна з точки зору перспективи життя і буття української нації, ми стверджуємо про надзвичайну можливість Церкви. Про це я, зокрема, говорив нещодавно в Умані, Шепетівці, Кам’янці-Подільському зі студентами, інтелігенцією.

Великий наш просвітник, будитель української нації Іван Огієнко зумів своїм світоглядним державницьким баченням об’єднати три великі цінності: українську соборну православну національну церкву, українську соборну літературну мову і українську соборну державність. Він казав: “Той народ, який не здатний створити цю соборність, не зможе називатися повноправною нацією”.

Наші противники соборності відомі: це — російське духовенство, Російська імперська держава, наші внутрішні п’ятиколонники. Симбіоз цієї трійці практично формує негатив і є тромбом, який зупиняє кровотоки української нації.

Кілька днів тому ми ознайомилися з виступом Кірила Гундяєва, який самовпевнено виголосив на загальноросійському фестивалі “Віра і слово”, що для Москви виклики розколу православ’я є не глобальними, це містичний виклик. Він фактично повторив те, що сказав на святкуванні 70-річчя храму Спасителя. Тоді Кіріл заявив, що російська церква ніколи не залишить у біді українських братів, його церква ніколи не погодиться на зміну своїх — вдумайтесь! — канонічних кордонів православ’я і його церква має стверджувати, що Київ — це духовний центр святої Русі. Ці тези покладені в основу стратегії путінської Росії щодо України.

А тепер щодо прогнозу. Я погоджуюся з думкою Петра Ющенка, але сформулюю це коротко. Історія Російської православної церкви, особливо після офіційних заяв найвищих ієрархів Константинопольського патріархату, буде наступною: її чекає така сама доля, як і історію ВКП(б). Цю імперсько-шовіністичну облуду, цю церковну фальш, яка є справді містичною з точки зору глобального виміру говорити зі світом, зі своїм народом, зі своїми сусідами не історичною, не Божою правдою, очікує безславний кінець. Зло, навіть у попівській чи монашеській рясі, яке стільки лиха принесло українському народові, яке корчиться, зачувши

українське слово, як чорт перед хрестом, рано чи пізно буде покарано.

На завершення виступу академік Філіпчук, звертаючись до ієрархів українських церков, висловив побажання від представників громадських організацій, усього громадянського суспільства, щоб вони знайшли той добрий святий компроміс і ухвалили якнайшвидше оптимальне рішення в інтересах української державності і української нації. Будь-яке перенесення цього питання на потім, до чого примушує виборча кон’юнктура, тільки спонукатиме наших противників до активізації антиукраїнського наступу. Журналісти і політологи, представники світської влади мусять об’єднатися, щоб дати гідну відсіч промосковським маріонеткам (про їхні наміри вже свідчать десятки, сотні позовів у суди). Нині формується потужний інформаційний наступ наших недругів щодо неотримання Томосу Українською церквою, це дуже небезпечно. Коли торік відбувалося нищення українських парафій у Сімферополі, ні наші ЗМІ, ні найвищі політики ніяк не реагували. Так само, ще до війни, коли наші українці хотіли мати свою одну-єдину церкву Київського патріархату в Севастополі, Київ не пішов назустріч вірним УПЦ КП. Або згадаймо, як у Росії, в Ногінську відбувалося нищення храму Української православної церкви. Як відгукнулася українська влада, наша дипломатія, українські представники в ООН на ці безчинства? Вони жодним словом не обмовилися, не виступили на захист прав співвітчизників. Тож допоки ми не матимемо при владі таких людей, як Лотоцький, як Іван Огієнко, — наголосив Георгій Філіпчук — які святою правдою і чином обстоювали українські інтереси у сфері державності, національної гідності, доти ми зазнаватимемо наруги над собою. Громадянське суспільство мусить про це пам’ятати, приступивши до такої важливої, загальнонаціональної справи, як утвердження автокефалії Української церкви.

Занепокоєність уповільненням процесу унезалежнення Української помісної церкви, суголосні думки і позиції висловили на круглому столі **Сергій ДЖЕРДЖ**, голова УРП, **Кирило СТЕЦЕНКО**, голова Київського міського об’єднання ВУТ “Просвіта”, **Володимир СЕМІСТЯ-ГА**, голова Луганського ОО ВУТ “Просвіта”, представники інших громадських організацій — **Роман КУХАРУК**, **Дмитро ЛОМАЧУК**, **Анатолій ГАЙДАМАКА**, **Наталія МАЦЬКО**, **Віктор ГОРБАЧ** та ін.

Учасники круглого столу “Автокефалія української церкви. Чого нам очікувати?” на пропозицію голови ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Павла Мовчана ухвалили низку звернень із приводу порушеної проблеми до української спільноти, української влади і церковних ієрархів. Була підтримана пропозиція і щодо зустрічі з предстоятелями церков — учасниками об’єднаної процесу.

Микола ЦИМБАЛЮК

Євген БУКЕТ,
голова Київського ОО ВУТ
«Просвіта» ім. Т. Шевченка

Закінчення.
Початок у ч. 43, 44 за 2018 р.

Товариство української мови

Перше Товариство української мови було створене у Львові під орудою Романа Іванчука в червні 1988 року. Того ж року було створено Товариство української мови в Києві при Спілці письменників. На Київщині у Васильківському районі 30 грудня 1988 року було створене Гребінківське Товариство рідної мови, яке вже 6 січня 1989 року змінило назву на Товариство української мови. У січні 1989 року осередки ТУМ з'явилися в Броварах (його заснувала Марія Овдієнко) і Гнідині Бориспільського району. У Фастівській школі-інтернаті осередок ТУМ очолив А. Вігурський.

4 лютого 1989 року утворили Вишгородське районне об'єднання Товариства української мови. Члени правління: Микола Германчук, Микола Маричевський, Петро Крутенко, Валентина Оверченко, Степан Рогульський та інші. Головою правління обрано Олександра Дробаху. До ради ТУМ увійшло ще 10 осіб. Вишгородське районне об'єднання зареєстровано за № 20, тобто одним із перших серед 3500 осередків в Україні. Першим заходом стало відзначення 175-річчя з дня народження Тараса Шевченка. Далі — сторінка ТУМ у районній газеті «В авангарді перебудови — рідна мова». У багатьох школах Вишгородщини виступили від-

«Просвіта» Київщини: загартовані традицією боротьби

реяславщині. Воно відзначало Шевченківські роковини, створило клуб аматорів народної пісні, проводило перегляд світоглядних фільмів, наглядало за станом української мови в установах, навчальних закладах, підприємствах міста, запровадило лекторії культурно-освітнього та патріотичного спрямування. Діяльність товариства помітно підняла рівень національної свідомості мешканців міста й району. Чималий внесок у вищезгадану справу зробила газета «Комуністична праця», в якій регулярно виходили сторінки ТУМу «А мова як море» і «До джерел». Про силу Товариства свідчив і його кількісний склад. На час його створення в ньому нараховувалося більше трьохсот членів, об'єднаних у 10 первинних осередків. Членом ТУМу була навіть секретар з ідеології Переяслав-Хмельницького міського Компартії України Т. І. Білобровко.

На звітно-виборній конференції у Львові 8 вересня 1990 р. Роман Іванчук запропонував нову назву організації — «Товариство української мови ім. Тараса Шевченка «Просвіта»». Конференція ухвалила: «Відповідно до Статуту Товариства Львівській обласній організації Товариства української мови ім. Т. Шевченка надати назву «Просвіта» і назвати її відтепер «Львівська обласна організація Товариства української мови ім. Тараса Шевченка «Просвіта»». Запропонувати республіканській конференції Товариства присвоїти назву «Просвіта» Товариству української мови імені Тараса Шевченка».

Цю львівську пропозицію було прийнято конференцією в Києві 29—30 вересня 1990 р. Змінилася не лише назва, було ухвалено новий Статут Товариства, який більше відповідав новим умовам, але, на жаль, його тоді так і не зареєстровано, і всеукраїнська організація жила і далі за Статутом 1989 р. з «Великим Жовтнем» і т. ін.

Керівник Товариства Дмитро Павличко, який на той час став головою постійної комісії Верховної Ради з закордонних справ, не мав більше змоги очолювати організацію. Для нього було створено почесну посаду Президента Товариства.

Головою Товариства, внаслідок виборів на альтернативній основі, став народний депутат України, голова Київської крайової організації Павло Мовчан, його заступниками обрали: Р. Іванчука (Львів), А. Носенка (Дніпропетровщина), А. Мокренка, І. Юшка та В. Куєвду (Київ).

12 жовтня 1991 року була скликана III позачергова конференція Товариства української мови імені Тараса Шевченка, на якій Товариство було реорганізоване у Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка. А остаточно трансформація Товариства української мови ім. Т. Шевченка у Всеукраїнське Товариство «Просвіта» ім. Т. Шевченка була здійснена на його IV з'їзді, який відбувся в Києві 4—5 грудня 1993 р., де було прийнято новий Статут Товариства. 19 серпня 1994 року було зареєстровано громадську організацію Київське крайове об'єднання товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка (Рестраційний № 298), яка започаткувала новітній період історії Київської «Просвіти».

«Просвіта» Київщини сьогодні

Діяльність просвітян Київської області можна простежити за публікаціями газети «Слово Просвіти». Кожна міськрайонна, районна, міська організація Київщини має чим пишатися. Наприкінці травня 2004 року Київську крайову організацію ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка відповідно до чинного на той час законодавства було розділено на Київську міську, яку очолила старший викладач НТУУ «КПІ» Ольга Віталіївна Пугач, та Київську обласну, де головою обрали директора видавничого центру «Просвіта» Василя Йосиповича Клічка. З цього часу розпочинається історія нового організаційного підрозділу — Київського обласного об'єднання «Просвіта» ім. Тараса Шевченка. 2004 року до нового об'єднання виокреми-

лися із Київського крайового такі об'єднання осередків нижчих рівнів: Білоцерківське міськрайонне (Володимир Опанасович Іванців, зареєстр. 31.05.1994), Богуславське районне (Надія Іванівна Болтікова), Бориспільське районне (Анатолій Антонович Ковальчук), Броварське міське (Валерій Михайлович Середа), Васильківське міське (Анатолій Трохимович Марушак), Васильківське районне (Леонід Юрійович Ковальчук), Вишгородське районне (Олександр Іванович Дробаха, зареєстр. 18.11.1995), Володарське районне (Тамара Яківна Устинівська), Ірпінське міське (Микола Якович Лабунський), Кагарлицьке районне (Надія Миколаївна Предченко, зареєстр. 01.03.1994), Києво-Святошинське районне ім. В. Самійленка (Валентина Петрівна Донець, зареєстр. 09.04.1994), Макаріївське районне (Світлана Володимирівна Фещенко), Переяслав-Хмельницьке районне (Микола Тихонович Товкайло, зареєстр. 31.12.1993), Ржищівське районне (Ніла Григорівна Янцок), Сквирське районне (Леонід Кирилович Шабатин), Славутицьке міське (Тарас Ступак), Фастівське міське (Микола Васильович Іванов, зареєстр. 11.05.1994), Фастівське районне (Віталій Віталійович Сокур, зареєстр. 19.03.2004), Софіївсько-Борщагівська ЗОШ I-III ступенів, осередок, прирівняний до районного об'єднання (Тетяна Василівна Петровська).

Також на той час діяли Молодіжна громадська організація «Молода Просвіта» Київське обласне товариство (Євген Васильович Букет, зареєстр. 20.06.2000) та осередки Всеукраїнської «Молодої Просвіти» в Фастові (Олександр Вікторович Чернишенко) та Макаріївському районі (Євген Васильович Букет, зареєстр. 6.03.2003).

Ці організації і сьогодні складають кістяк Київського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, яке координує їхню роботу.

Василь Йосипович Клічак очолював обласну «Просвіту» до червня 2017 року, опісля головою обрали Анатолія Антоновича Ковальчука.

8 листопада 2017 року в Білій Церкві відбулися урочистос-

ті з нагоди 100-річчя Товариства «Просвіта» на Київщині. Присутніх вітали голова Білоцерківського міськрайонного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка Костянтин Климчук і заступник голови Київського обласного об'єднання товариства Едуард Мондзелевський.

Торік 2 грудня у Веприку на Фастівщині, в Музеї Кирила Григоровича Стеценка, відбулася V звітно-виборна конференція Київського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, ініційована ухвалою Центрального Правління. Конференція відбувалася в межах V ювілейної Фастівської науково-практичної конференції до Дня заключення Передвступного Акту Злуки між УНР та ЗУНР у Фастові 1 грудня 1918 року. На конференції обрали нове правління об'єднання: Євген Букет — голова правління, Едуард Мондзелевський, Костянтин Климчук — заступники голови, Світлана Фещенко — відповідальний секретар, Олександра Юрченко — член правління. До ради об'єднання, згідно зі Статутом «Просвіти», увійшли всі члени правління, голови районних і міських просвітянських організацій, а також колишні очільники — Василь Клічак і Анатолій Ковальчук.

3 лютого було відновлено роботу осередку «Просвіти» в селі Літків Броварського району. Товариство вперше засноване тут, у колишньому містечку Остерського повіту Чернігівської губернії, 1918 ро-

ку. Відроджене на початку 1990-х, згодом призупинило діяльність. Тепер його очолив учасник АТО Роман Постол, який має багато планів щодо розвитку рідного села.

Київська обласна «Просвіта» працює як координаційний центр взаємодії між цілком автономними в своїй роботі товариствами навколо Києва, що в переважній більшості мають столітню історію і усталені традиції просвітянського життя. Напередодні 150-ліття «Просвіти» вбачаємо необхідним поглиблення співпраці між окремими просвітянськими організаціями по всій Україні. Вже нині надзвичайно плідно співпрацюємо з Київським міським об'єднанням, яке очолює Кирило Вадимович Стеценко. Очевидно, що просвітянські форми і методи роботи, загартовані поколіннями патріотів, мусять розвиватися в ногу з часом, адаптуватися і модернізуватися новітніми технологіями. Переконаний, що в найближчі роки до лав просвітян, як і в минулі часи, повинні долучитися кращі представники українських еліт, щоб своїм прикладом та ініціативами зарядити якомога більше громадян нашої держави. Адже «Просвіта» — це спосіб життя і мислення кожного свідомого українця.

мі письменники. Заходилися з дерусифікацією п'яти дитячих садків міста. Невдовзі один із них став рідномовним (щому сприяла завідувач садка Валентина Тимошенко).

На початку березня 1989 року в Білій Церкві на заводі сільськогосподарських машин провели перші збори Товариства української мови, там створили перший осередок. А у третій декаді березня, у будинку Леоніда Полікарповича Гапоненка провели другі збори Товариства української мови. Там уже були представники з різних організацій міста. Так був створений другий осередок Товариства української мови. Цей осередок згодом був дуже активним у Білій Церкві.

16 квітня 1989 року в будинку вчителя відбулась установча конференція Переяслав-Хмельницької міськрайонної організації Товариства української мови імені Тараса Григоровича Шевченка. Головою міськрайонної організації було обрано викладача Переяслав-Хмельницької філії Київського педінституту Миколу Павловича Корпанюка. Товариство діяло дуже активно, завоювавши значний авторитет на Пе-

Володимир ЗАГОРІЙ, президент Ліги українських меценатів, доктор фармацевтичних наук, професор, завідувач кафедри промислової, клінічної фармації та клінічної фармакології НМАПО імені П. Л. Шупика, голова Наглядової Ради фармацевтичної фірми “Дарниця”:

— Задумуючи цей конкурс, ми бачили його завдання набагато ширше, ніж звичайне тестування школярів і студентів на знання української мови. Для цього є олімпіади. Ми вбачали в цьому заході, окрім звичайної перевірки мовної грамотності, виховання почуття патріотизму. Це ж самоочевидно. Патріотизм найперше починається з поваги до державної мови. Ми також вважали — і вважаємо нині: конкурс спонукатиме юних відповідальніше ставитися до навчання, до освіти загалом. Мотивуватиме їх у життєвому виборі, буде ще одним конкретним нагадуванням: якщо хочеш чогось у житті досягти — вчися.

В інформаційну епоху незмірно зростає ціна інтелекту і знань. Це сьогодні особливо важливий капітал. Час вніс серйозні корективи в ієрархію цінностей. Інтелект і знання посіли місце серед сьогоднішніх пріоритетів. Важливо, що чимало педагогів та конкурсантів саме так і збагнули наш задум. Я можу навести сотні дорожочинних подробиць із сюжетів 18-ти мовних марафонів, котрі є виразним підтвердженням цього. Чи старшокласник із Одеси, який, одержавши на сцені театру ім. І. Франка свою нагороду за перемогу в конкурсі, несподівано для всіх підходить до нашого прапора і, ставши на коліно, цілує його. Чи багато наших конкурсантів на Майдані під час Помаранчевої революції і Революції Гідності. Це дуже істотна деталь: саме ті юнаки і дівчата, чікими розумними обличчями ми милувалися, коли вони поставили в світлі юпітерів на сцені столичного театру, одержуючи нагороди за перемогу в престижному мовному турнірі, пішли на Майдан з почуттям глибокого патріотизму в душі.

Починаючи конкурс, ми розрубрикували найголовніше в його сюжетах, розписали суми всіх грошових нагород, визначили коло видатних людей нації, до яких звернемося за підтримкою нашого проекту й вони готовно підтримали його. Користуючись цією нагодою, подякою назву ті імена: Павло Загребельний, Дмитро Павличко, Юрій Шербак, Юрій Мушкетик, Ярослав Яцків, Микола Жулинський, Віталій Дончик, Павло Гриценко, Ірина Фаріон, Віктор Баранов, Григорій Гусейнов, Павло Мов-

Засвічуємо своєю свічку

9 листопада Сумщина врочисто відкриватиме XIX-й Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика

чан, В'ячеслав Брюховецький, Іван Корсак, Любов Голота...

Усі ці люди і не тільки ці — багато допомогли нам і в боротьбі з антиукраїнським чиновництвом, яке душило (та й досі душить і саботує!) наш конкурс, і завдяки своєму авторитетові ці люди відчутно піднесли сам престиж мовного марафону. Це дуже важливо, що наше суспільство, проходячи смугу таких складних випробувань, на жаль, багато в чому деградує, все-таки не втратило довіри до тих людей, які лишаються моральними авторитетами нації. Здається, цим не може похвалитися жоден наш політик (і в цьому — теж відповідь на запитання, чому в нас така неуспішна і неефективна політика), але саме громадські й культурні діячі лишаються на висоті.

Звичайно, такий масштабний проект вимагає від організаторів конкурсу і високої духовної напруги, й повсякденного креативу, й безперервної зосередженості на всьому тому, що виникає в процесі конкурсу. І все це є у виконавчій дирекції Ліги українських меценатів, очолюваній відомим письменником Михайлом Слабошпицьким, який ще понад два десятиліття тому розробив концепцію саме такого патріотичного марафону. Ясна річ, нерідко буває так, що батьки тих дітей, які не стали переможцями, нарікають і ремствують: от, мовляв, і те у вас не так, і те. Словом, життя, як життя, і люди, як люди. Як відомо, інколи порошок в твоєму оці заважає тобі побачити весь обрій. Таким нарікайлам і докоряйлам поради не чіплятися з егоїстичними претензіями до організаторів конкурсу. По-перше, візьміть до уваги: все це роблять на волонтерській основі, по-друге, роблять не за державний кошт, а за меценатські кошти. По-третє, якщо ви впевнені, що зробили б це краще, ми охоче надамо вам таку можливість — ми зацікавлені в якості й ефективності цієї справи, а не в лаврах її організаторів. Як відомо, це завжди так у світі: найбільше критики й претензій до того, хто щось робить. Якщо ти

хочеш, аби ніхто тебе не критикував, не мав до тебе претензій і ніколи не заздрив тобі, то ніколи нічого не роби і будь абсолютним ніким. Маєш вибір — вибери! Ми вибираємо дію. Всоте зачитую тут сентенцію великого Конфуція, котру любив повторювати Петро Яцик: замість того, щоб нарікати на темряву, засвіти свою свічку.

Ми засвічуємо її.

І радісно чути від маси людей, які — наперекір нарікайлам! — кажуть нам: ви робите державну, національно важливу роботу — й ми з вами! Разом, поєднавши зусилля й змобілізувавши волю, “лупатимемо сю скалу” — боротимемося за піднесення соціального престижу української мови в Українській державі.

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ, виконавчий директор Ліги українських меценатів, голова координаційної ради Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика:

— Мова і книга. Спочатку — цифри. Кожен переможець чи призер обласного та всеукраїнського етапів мовного марафону одержує в нагороду бібліотечки. У тому пакеті, котрий вручають йому в урочистій обстановці, може бути до десятка українських видань. Якщо в кожній області та в Києві відзначаємо 50—60 осіб, то переможцю, скажімо, 50 на 10 — дорівнює 500. 500 помножимо на 25 (оскільки нині в Криму та Севастополі зі зрозумілих причин конкурс ім. Яцика не відбувається) приблизно 12 500 примірників. До цього додаємо приблизно 80 (це школярі, студенти, учні профе-

хосвіти, представники Збройних Сил України та вчителі), яких нагороджуємо вже у фіналі конкурсу на сцені столичного театру ім. І. Франка. Отже, ще 800 книжок. До речі, всі “іменинники” цього дня мають ще й премії, але гроші одержують перед початком дійства, заповнивши всі відповідні папери. Я ж повертаюся до книжок. Як бачимо, на один конкурс припадає мінімум 13 000 книжок. Все це видання з історії України, історії культури, народознавства, національна класика, а також твори сучасних письменників.

Уже відбулося 18 мовних турнірів. Помножмо 13 000 на 18. Виходить 234 000. Отже, всі попередні мовні марафони забрали 234 000 примірників.

До нас зверталися деякі видавці: “Закупіть книжки для нагородження ваших конкурсантів!” Звичайно, якби ми мали надлишок коштів, що перевищувало б преміальний бюджет, ми охоче це зробили б для того, щоб підтримати наших видавців, яким справді важко вижити в цій ситуації. Однак цього надлишку ми не маємо. Маємо шоразу проблеми наповнення преміального фонду. Книжки для нагородження школярів — це все благодійний внесок видавців. За кожної нагоди, з кожної трибуни від імені організаторів конкурсу з глибокою вдячністю називаю ці видавництва і їхніх керівників: “Знання” (директор Володимир Карасьов), “А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га” (власник і головний редактор Іван Малкович), “Дуліби” (директор Марина Гримич), “Пульсари” (директор Лариса Копань), “Просвіта” (директор Василь Клічак), “Смолоסקип” (директор Ростислав Семків), “Академія” (директор Василь Теремко), видавництво Олега Жупанського (директор Олег Жупанський).

Не видавництво, а сам автор Ірина Фаріон — передала для потреб конкурсу свою безцінну монографію “Мовна норма: знищення. Пошук. Віднова”, за яку нам дякують і вчителі, і студенти. Відомий поет, перекладач, літературознавець і словникар Дмитро Пилипчук подарував кількадесят фоліантів під назвою “Болять мені загублені слова...”. Це його доповнення до “Словника української мови” в 12 томах, тобто ще тисячі додаткових лексем у супроводі ілюстрацій-цитат з художніх творів. Безцінне видання! До речі, оприлюднив його Д. Пилипчук власним коштом.

Видатний поет Ігор Калинець, який останніми роками упорядковував і готував до друку десятитомне видання своєї покійної дружини Ірини Калинець, передав велику кількість цих книг для потреб конкурсу, і вони розійшлися по всій Україні.

Тисячі видань забезпечило для наших переможців та призерів видавництво “Ярославів

Вал”. Є тут твори Юрія Мушкетика, Романа Іваничука, Дмитра Павличка, Юрія Шербака, Павла Мовчана, Любові Голоти, Івана Корсака, Валерія Гужви, Світлани Короненко, Дмитра Іванова та десятків інших сучасних письменників. Отже, книга — активна дійова особа нашого мовного марафону. Це цілком логічно і закономірно. Бо ж важко уявити мову без книги, а книгу без мови. Тому ще до початку конкурсу, коли ще тільки було оприлюднено його ідею, від освітян зазвучали побажання: треба нагороджувати дітей книжками. Виконавча дирекція Ліги українських меценатів звернулася з закликом до видавців: допоможіть хто може! Кому небайдужа доля проекту, котрий покликаний поліпшити аномальну мовну ситуацію в державі, піднісши соціальний престиж державної мови. І тут ціла група наших видавців (ці імена я вже назвав попереду) виступила в ролі щедрих меценатів. Ці книжки вони могли продати й одержати кошти для своїх потреб, котрих, зрозуміло, за цієї складної гуманітарної ситуації, у них не мало, бо ж це надзвичайно складно — виживати. Але національне сумління і благородні імперативи жертовності спонукали їх долучитися до нашої справи.

Я бачив, з яким трепетом діти дістають із пакетів, на яких написано “Я люблю українську мову!”, подарункові видання “А-Ба-Би-Га-Ла-Ма-Ги”, з якою вдячністю сприймають книжки видавництва “Знання”. Тут і тексти, передбачені шкільною програмою, і переклади з зарубіжних літератур. Одне слово, все те, що дуже важко розшукати, скажімо, в райцентрі чи селі і що буде великою допомогою вчителям і учням у навчальному процесі. Або томи із серії “Розстріляне Відродження”, що їх ось уже кілька років оприлюднює “Смолооскип”. Тут учителі, студенти та старшокласники мають твори репресованих та проскрибованих українських письменників. Тексти, яких ще й донині не вистачає для всіх навчальних закладів. Усе це просто важко переоцінити. Свято мови, яким стає офіційне закриття кожного конкурсу в театрі ім. І. Франка, де вручають найпрестижніші нагороди конкурсу, стає водночас і святом книги.

... Так цікаво і радісно спостерігати, як діти, тільки зійшовши зі сцени й зайнявши своє місце в залі, з цікавістю зазирають у свої пакети і дістають звідти книги з яскравими обкладинками. Чи й треба казати, що в ту мить їхня радість від усього, що відбувається навколо і з ними, звичайно ж, побільшується.

Як тут знову й знову не подякувати нашим видавцям-меценатам!?

Михайло ПАСІЧНИК. Не втрачайте дару мови!

І велична, і магічна
Наша доля у віках,
Бо Чурай Маруся вічна
З Україною в піснях!

Щось та буде...

Прокурори не ходять в суд,
Депутати — в сесійну залу...
Ну й держава! Вампіри ссуть
Кров народну, щоб не скисала...

Мов закони сточив хробак,
Наче лицарство з'їла смута...
Щось та буде — не може ж так
Безконечно безкарно бути!

Агов, Азове!

Армади сунуть хижо на Азов.
Не з миром, а з війною — безумовно!
Агов, Азове! Клич козацьку кров,
Котра колись була тобою повна!

Агресор все загарбать поспіша
І може статись — всі ми будем біті,
Як світ не дасть сьогодні одкоша
Піратам двадцять першого століття!

За полем правовим?!

Рядами йдуть на зайд, а поміж тим
“Мужі державні” їм стріляють в спину...
...Патріотизм за полем правовим
Буває лише в нашій Україні...

Я — на війні...

Поставив крапку — і здригнувся
Від зойку рваної струни...
Я наче вчора повернувся
З чотирирічної війни...

Мовчіть! “Писати — не стріляти”
Не говоріть крізь слини слиз...
Я наче вчора автомата
Взяв на рамено дулом вниз.

Про те, що дух наш можна гнути, —
Не просторікуйте мені.
Я на війні тій, поки люта
Шкребеться в двері головні...

Бо Чурай Маруся вічна...

Кониченька водить лугом,
Квилить в рідній стороні
Пісня-плач і пісня-туга,
Та не пісня-розпач, ні!

Спонукає встати засвіт
В блиску рос, підків, мечів
Пісня-гімн і пісня-заклик
Проти лютих ворогів!

Напередодні...

Щоб надія не погасла,
Щоб не схибала пора, —
Не ловімося на гасла,
Придивляймося до справ...

Спритники придворні й клерки
Все обставлять під фен-шуй:
Щедро вам сипнуть цукерки,
І халву, й меду, й лапшу.

...Щоб у владу не завести
Знов пройдисвітів, піду
В агітатори до честі,
Правди, совісті й ладу!

Значить — проворожий!

Відьми й політологи ворожать,
Хто прихилить прапор до ноги...
Промосковський — значить проворожий
Кандидат у справжні вороги.

Для охочих — дармові сосиски,
Для не дуже — цяцька на кафтан...
Загуляють гроші проросійські,
Прокремлівський здійснюючи план!

Буде щось бридотне відбуватись
В нас, навколо нас і серед нас...
Головне — профурам не продатись,
Не купитись на оманний фарс!

Троянський кум

І радиться Рада, і думає Дума
Про різне й бува — протилежне щодня...
...У Києві маєм троянського кума,
Так схожого духом на брата-коня.

Й кума в конформізмі мішанському кумка
Про те ж, і ця пісня болотна трива,
Нам хочуть у голови втюхати думку,
Що ми є вторинні, первинна ж — Москва.

Цим жаб'ячим щокам іще надуватись
На телеекранах пригрітих — ого!
— Потрібно з Росією нам домовлятись...
Про що?! Про поразку? Про здачу всього?

Не втрачайте дару мови!

Він зрідні красі й любові,
З ним ясна і світла даль...
Не втрачайте дару мови —
Богом цей дається дар!

В ньому наша сила грізна
І блаженство солов'їв,
З ним народ, держава, пісня
І майбутнє в нас — свої!

Компроміс по-тарутинськи...

Ким і чим вони зомбовані,
Діячі ці “від балди”?
Компроміс на окупованих —
Зрада чистої води...

Тхне від гасел їх отрутою,
Із біг-бордів лізе гніль...
Теревені по-тарутинськи —
Від лукавого посил...

Нові чи попідтягвані?

Ми знову ідолів наліпимо —
Та все тих самих під гаплик:
Нові обличчя йдуть в політику
З підтяжками прокислих пик...

Гроші не пахнуть...

Ходять вони геть усім білим світом,
В пальцях їх мене і багач, і лайдак...
Гроші не пахнуть? Брехня несусвітня!
Ви їх не нюхали — от в чім біда!

Гроші не пахнуть, а мокре — не гасне...
Медом підлизувать, брудом проклять,
Схронами темних країн папуасних
Гроші не пахнуть — гроші смердять!

Страусним пухом із Межигір'я,
Танками, котрі стрілять не хотять,
Газом, прокачаним через міжзир'я
Гроші не пахнуть, гроші — смердять!

Ходячи поміж малих і великих,
Гроші смердять кожен день і кругом —
І бурштинами із копанок диких,
І неповторним офшорним душком...

Гроші смердять — та грошей усе мало,
Щоб ошасливити всесвітній дурдом,
Гроші смердять — як би не освіжали
Їх ви парфумами псевдореформ...

Кепські справи...

Презентуємо себе країною гоноровою,
Котра здатна самодостатньою стати?
...Кепські справи у нас із рідною мовою,
Коли сам президент збирається її захищати...

Передвиборні репетиції

Проводячи репетиції,
Впадають усі в ахінею:
Країною керують петиції,
Патриціями — плебеї...

“Український язык неугодный Богу...” Диявольська сентенція так званого священника

Слово формується голосом крові,
Це зупиняти — найтяжчий є гріх...
Церква, яка заперечує будь-яку мову, —
Секта сексотів, відомо чий...

Фанар не виявив Томосу, наданому РПЦ

В них віра поруч із “Ура!”
Повз заповіді Бога...
В Росії все “від фанаря”,
Від Фанара — нічого...

Коли зметуть вас з сідал теплих...

Я не люблю аплодувати
Політикам. Вони самі
Це гарно вміють. Возвишатись
Багаті люблять при сумі...

Приймуть якийсь закон — і нумо
Себе хвалить на всі лади!
Їм головне — щоб власні суми
Не знали горя і біди...

Я не люблю аплодувати
Бездарностям, а ще — глухим
До бід людських. Вкраїна-мати
Зализує солоний Крим,

Донбас бинтує, носить дрова,
Проклявши газ і “Нафтогаз”...
Чи ви, шановні, нездорові,
Чи ви глузуєте із нас?!

Казіться далі в тому ж темпі,
Ви сильні, мудрі й молоді...
...Коли зметуть вас з сідал теплих,
Заплодую лиш тоді...

Я вчитель мови...

Літа далекі, юні, милі — де вони?!
Як гріє серце давня та пора:
Я вчитель мови гнаної, стражденної,
Я вчитель мови, котра не вмира!

Поліський край... Диплом мій на повірці:
Чи здатен я долати гори зла?
Діброва дивувалася говірці
Моїй, що “западеньською” була...

Місцевість кам'яниста і лісиста —
Тут я про українськість дбати мав,
Раділи мої славні кадебісти,
Що сам собі я висилку обрав.

Я згодом — каюсь! — з педагогів випав,
Але втішає все життя мене:
Я вчив, творив і цінував свій вибір,
А це, повірте, в долі головне!

...Згадавши вкотре одностумця-друга
У цю середосінню світлу рань,
Себе вітаю, вчителя по духу,
А не по стажу й по браваді звань...

Бог дав територію і мову

Дурню ось цю не розпросторюйте,
Що можна й при язиках двох:
Бог дав народу територію
І паспорт — мову! — дав їй Бог!

Ольга КАРПЕНКО,
ст. наук. співробітник Літературно-меморіального будинку-музею Тараса Шевченка

До 90-річного ювілею Будинку-музею Тараса Шевченка

А біографія музею розпочиналася з обмірів будинку Федором Титаренком 1923 р., клопотання відомого художника, професора Василя Кричевського про те, що “варто було б улаштувати будинок Шевченка на “Козиному болоті” з хатою-читальнею, музеєм і т. п.”, першої меморіальної дошки 1925 р., проведення ремонту і передачі до Академії наук. Багато видатних науковців долучилися до створення музею: Федір Ернст, Михайло Новицький, Володимир Покальчук, Сергій Єфремов, Олекса Новицький, Павло Филипович. Під керівництвом Кричевського будинок відремонтували, за його художнім проектом збудували першу експозицію. Наукове керівництво здійснював вчений-архівіст, шевченкознавець Володимир Міяковський, що став першим директором музею.

Будинок-музей, із його легендарними творцями, багатющою історією, унікальними експонатами, меморіями, раритетною садибою від самого початку став зразком, а іноді й донором, для багатьох музейних закладів України. До ювілею відкрито виставку “Будинку-музею Тараса Шевченка — 90 років. Сторінки історії” (25 жовтня—30 листопада ц. р.). Ювілейна виставка — унікальна нагода торкнутися непрості долі музею, його раритетів. Це і матеріали нашої фондової колекції, і експонати, передані свого часу до Національного музею Тараса Шевченка, і рарите-

90 років тому, 10 листопада 1928 року, відкрився перший музей Тараса Шевченка. Саме тут, у помешканні київського міщанина Івана Житницького на Козиному Болоті, жив Тарас Шевченко 1846 року. Незвичайна доля випала цьому будинку. Він пережив гарячкове вирівнювання крутосхилів Старого Києва під імперський ранжир і лихоманку забудови міста “лучшими домами”, витримав вир революційних подій, жакливу пожежу Хрещатика восени 1941-го, коли вогонь підступав під самі стіни, роки гітлерівської окупації, гримаси гігантоманії будівництва совєтського та й постсовєтського періодів. Багато бачила садиба за довгі роки. Освячений іменем Кобзаря, будинок уцілів, бо його берегли небо і люди.

ти, врятовані в часи Другої світової війни директором музею Андрієм Терешенком та передані УВАН (США) до фондів Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ. В цих експонатах — історія творення музею: від обстеження будинку Житницького Федором Титаренком, побудови першої експозиції, часів

німецької окупації до сьогодення. Це подвижницька праця покоління музейників, починаючи з Володимира Міяковського, плеяди вчених Всеукраїнської академії наук, митців.

Наші експонати — знову в музеї. Перше видання “Кобзаря” Тараса Шевченка 1840 року наразі надзвичайна рідкість.

Оригінальні київські світлинні поета, зроблені його товаришем Іваном Гудовським у Києві 1859 р. Акварель Шевченка “Портрет юнкера”, що була подарована Будинку-музею письменником Юрієм Дольд-Михайликом, офорт “Вірсавія”, який подавав Шевченко на звання академіка.

Цікаві будівельні креслення будинку музею письменником Федора Титаренка, перша експозиція Будинку-музею Тараса Шевченка на графічних проектах Василя Кричевського, рідкісні світлинні 1920—40-х років, образ музею в творах художників різних часів. Кожен експонат має свою долю. Так, наприклад, полотно Сергія Єржиківського “Портрет батька Шевчен-

ка” (1928) із першої експозиції музею було втрачено в роки війни, а знайдено простим радянським солдатом на руїнах Кенігсберга.

25 жовтня 2018 року відбулася Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 90-річному ювілею Будинку-музею Тараса Шевченка. Зібралось широке і представницьке коло вчених, дослідників із академічних інститутів, ВНЗ, музеїв України, Башкортостану, Татарстану, Новосибірська (Росія). Порушено низку проблемних питань шевченкознавства, відбулися дискусії. Оперативно вийшов друком збірник “Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю Літературно-меморіального будинку-музею Тараса Шевченка”.

А ювілейні дні тривають. І в свято, і в будні приходять до музею люди. Це — особливий світ поруч із урбанізованим Майданом Незалежності, частинка міщанського життя XIX століття, частинка Шевченкового Києва.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2019

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 79

на 1 місяць
на 3 місяці

18 грн 11 коп.
52 грн 33 коп.

на півроку
на рік

99 грн 41 коп.
195 грн 02 коп.

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ «Мега-Поліграф»,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14.

Загальний наклад у листопаді — 12 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове. Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

Василь МАКУХ: «Я сплячу себе в жертву не Вам, а нашому народові»

50 років тому, 5 листопада 1968 року в Києві, на Хрещатику, біля будинку № 27 живим факелом спалахнув Василь Макух. Акт самоспалення він здійснив проти поневолення і русифікації України тоталітарною комуністичною системою. 10 листопада 1968 року помер у лікарні від опіків, не сумісних з

життям. Василь Омелянович Макух народився 14 листопада 1927 року в с. Карів (тоді — Львівське воєводство, Польща). Як повідомляє Вікіпедія, «ще з юних років його світогляд як українського патріота-націоналіста формувався під впливом побожних, національно свідомих, працюючих батьків і сусідів, учасників національно-визвольної боротьби — братів Миколи та Петра Дужих. Його світогляд формувався також у читальні товариства «Просвіта», яку очолював Іван Дужий, де юний Василь мав доступ до патріотичної літератури, та під час спілкування зі своїми старшими друзями, членами ОУН, від яких перейняв практичні методи боротьби з окупантами.

У кінці 1944-го вступив до лав УПА, неодноразово відзначався подвоями. Його призначили у військову розвідку, в якій діяв під псевдом «Микола». Безпосереднім його командиром був повстанець «Завірюха» (прізвище не встановлено). До половини лютого 1946 р. тривав його двобій з окупантами, «Микола» не раз вступав у сутички з енкаведистами. Кілька разів із боями переходив радянсько-польський кордон для встановлення зв'язку з повстанцями Закароння.

14 лютого 1946 р. відділ «Завірюхи» отримав наказ перейти кордон. У часі виконання завдання відділ зупинився на хуторі Соснина (біля села Бутини) Великокомітвського району. «Микола» разом із повстанцем «Білим» розвідували навколишню обстановку, щоб встановити місце дислокації загону МВС, однак наштотулися на радянсько-польських прикордонників, які вступили з ними в перестрілку. Василя Макуха було поранено — одна з куль спричинила перелом правої ноги вище коліна.

Непритомним опинився 15 лютого 1946 р. у стінах Великокомітвського районного відділу МВС, пережив важке слідство у Львівській тюрмі № 4 («Бригідки»), і 11 липня 1946 р. Військовим трибуналом Львівського гарнізону за ст. 54-1 «б» та 54-11 Карного Кодексу УРСР засуджений на 10 років каторжних робіт із обмеженням у правах на 5 років та з конфіскацією майна (кримінальна справа П-27504). Термін ув'язнення відбував у Дубровлазі (станція Потьма Мордовської АРСР) та в концтаборах Сибіру. 18 липня 1955 р. був звільнений з ув'язнення і висланий на спецпоселення.

Після остаточного звільнення 6 квітня 1956 р. переїхав до Дніпропетровська. Повернутися до Західної України не мав права. Одружився з Лідією Запарою, у шлюбі в них народилося двоє дітей — дочка Ольга та син Володимир.

У Дніпропетровську Василь працював у цеху вогнетривів (шкідливе виробництво) заводу «Промцинк», згодом, за станом здоров'я, влаштувався слюсарем з ремонту побутової електротехніки, а Лідія працювала кухарем. Працюючи, Василь увесь час учився: закінчив дев'ятий та десятий класи вечірньої школи й зробив спробу вступити на навчання до Дніпропетровського університету. Але, довідавшись про судимість за політичними статтями, в прийомі йому відмовили. Він не сприймав советської влади, боляче вражала його русифікація України, приниження української мови, обурювався з приводу несправедливості. Вражало його й те, що коли син Володимир у школі розмовляв українською мовою, однокласники принижували його. Постійно стверджував:

«Усе це мине, Лідочко! Колисе настане такий час, що Україна буде самостійною».

Краєзнавець Михайло Рябцев надіслав до редакції «Слова Просвіти» лист Василя Макуха до Першого секретаря ЦК КПУ П. Ю. Шелеста. Згідно з печаткою на конверті, відправлено 5.11.1968 р. з Головопшти в Києві.

В архіві цей лист відшукали М. Рябцев та голова громадського об'єднання політ'язнів і репресованих І. Є. Дремлюга.

Друкуємо цей лист з незначними правками — пунктуація та написання слів, оскільки при передруці копії помилки могла допустити друкарка.

перед нашими людьми, а фактично що вони не є імітациєю націоналістичної великоросійської мобілізації білих сил в Україні.

Я пишу Вам іноді листи Ви знаєте дуже мало мене 50% укр. нарада, майже 90% еміграції, без здоров'я молодого імітационіст СРСР. Навіть заборони карали в нас за імітацию — прийді час суворі кара впаде і на москалів. Я поговорив би з Вами не думайте що бовесь (до Вас попусти на цит. йом, як до Токорименто) ні. Прогнозує ги протів кривд загодіших російськими окупантами — шийте себе і мою кров (з шало себе в жертву не Вам, а нашому народові, щоб молоде покоління зміло, відвонити продовжувало святу справу боротьби. Макух В. з Дніпропетровська

Копія ЛИСТА ВАСИЛЯ МАКУХА ДО ПЕТРА ШЕЛЕСТА

«Першому секретарю
ЦК КПУ
т. П. Ю. Шелесту.

Дуже прошу набратись витримки та прочитати цих кілька справедливих слів до кінця. Роздумуючи над Вашим виступом в честь 50 річчя КПУ в мене виникло багато запитань. Ви говорите (гаряче) що «Укр(аїнський) народ гаряче підтримував ініціативу Лені(на) про утворення СРСР, основного на непорушних принципах пролетарського інтернаціоналізму, добровільності і повної рівноправності всіх націй».

Російська імперія доживала свій вік.

Чаша горя поневолення народів переповнилася і скривджени народи вступили у рішучий, смертельний для царизму бій.

«Великорускі патріоти» бачили хід історії та заздалегідь підготували для народів перемену білої імперії в червону.

Старі форми колоніалізму замінили неоконіалізмом. Озброївшись гаслами Маркса і інших революціонерів, вони вербували агентів з території російських колоній, засилаючи туди своїх «преданих», котрі добре завуальюваними побрехеньками приваблювали деяких українців на свою сторону.

Перші дні Радянської влади це підтвердили, а факт русифікації говорить це сьогодні. Хоча би взяти Із'їзд КПУ(б) в Москві. Не дивлячись, що Укр(їнська) делегація проголошувала і наполягала про створення федерації партій на рівних правах, Ленін зі своєю зграєю продиктував свої неуповноважені права для Укр(ської) партії, щоби входила в склад РКП(б) і повністю їй підпорядковувалась (прекрасна вийшла рівність, а по-нашому — кабала).

От і по сьогодні КПУ, як та собачка, виконує добросовісно всі примхи московського господаря. А Ви, шановний секретар ЦК КПУ, говорите, що «її утворення у складі єдиної РКП(б) знаменувало собою новий етап у будівництві нашої». Так, це був

новий етап ворожих підступів після Переяслава, за що український народ поплатився мільйонами своїх найкращих людей. Що на Україні діяли агенти і вороги нашого народу — російські, польські та всякі інші заїди, про це говорить історія. Та й Ваше перечислення тих, хто віддавав, без вагань за Радянську владу на Україні:

«Косіор, Квірінг, Сергеев, Бубнов, Смирнов...» Хто ж вони — українці?

А цей малий процент обдурених українців то ще не весь народ. Що обдурені — це факт, бо коли вони вимагали обіцяних прав від

Москви для нашого народу так отримали то, що наїзники споконвіку готували для укр.(ської) народу (а в революцію скривали) — смерть. Так розстріляли Чубаря, Коцюбинського, Примакова. Скрипник їхня жертва, і мільйони других. Дали їм по заслугам, щоб не домагались (виконання) обіцянок, але і щоб молоде покоління більше не вірило брехні ворога.

Будь ласка, скажіть, чому на Україні всі вищі учбові заклади, 95 процентів міських середніх і восьмирічок, дитячі заклади — всі вчать і викладають на російській мові? Що це — рівноправність чи русифікація? Чому на

державі (а ми, українці, її спадкоємці) існувала на два століття раніше ніж Московська! Недавно газета «Ізвестія» писала, що Китайці післали на Тибет 3 мільйони демобілізованих воїнів для поселення, щоби асимілювати Тибетців. А ще в Російській імперії білий почалась русифікація — асиміляція, — ну а красна імперія продовжує справу свого попередника, правда більше замасковано, прикриваючись фразами проти імперіалізму. Невже Вам, шановний т. Шелест, цього не видно? Ви самі пишете, що кожен п'ятий воїн червоної армії на фронті це були українці, а славу пожинають росіяни. І так

весь час. Вони обкрадають нас в науці і літературі, мистецтві. Навіть слово «товариш» і те у нас вкрали. Ми знаємо, що часто на Запорозьській Січі вживали слова «Панове товариство». Такий великий народ, що не уступає територіально, економічно і по кількості населення одній із передових країн світу — Франції, позбавлений своєї державності. Він весь час терпить наруги.

Невже ми, українці, менш здібні від французів чи яких там негрів, котрим еволюційним шляхом дають незалежність? Ви можете на багато запитань відповісти знову ж таки прекрасними фразами, це: рівність всіх націй, свобода слова, пролетарський інтернаціоналізм та інше. Зрозумійте одно, що не тільки народи СРСР зрозуміли, що це брехня, а й більшість народів світу. Кожний син свого народу повинен бути дійсним патріотом, а не переветнем. Україна повинна бути незалежною. Укр. передові люди знають, що ... це ворожа брехня для роз'єднання народу, але вони ніколи не погодяться з Вашою свободою, з кабалою Москви. Якщо у Вас хоч крихітка осталась українського духу, гідності та достоїнства від нашого народу, Ви повинні зробити все для покращення долі укр. (аїнського) народу. Скориставшись брехнею: національне по формі-соціалістичне по змісту» (треба) вимагати, щоби сьогоднішні царі Кремля дотримувалися голосливної декларації, або викривати їх перед нашим

людом, а фактів, що вони не є інтернаціоналісти, а тільки великоросійські шовіністи, більш чим вдалась.

Я пишу Вам тому, щоби Ви знали думку майже 50% укр. (аїнського) народу, майже 90% емігрантів, вся здороводумаюча інтелігенція СРСР. Наші славні запоріжці карали вже ляхів за їхні знущання — прийде час, суворі кара впаде і на москалів. Я поговорив би з Вами, не думайте що боюсь (до Вас попусти на прийом, як до Папирицького) — ні. Протестуючи проти кривд, заподіяних російськими окупантами — пийте ще й мою кров — а сплячу себе в жертву не Вам, а нашому народові, щоб молоде покоління зміло, відважно продовжувало святу справу боротьби. Макух В. з Дніпропетровська».

Надіслав відповідно до оригіналу копії, отриманої з архіву СБУ, Михайло РЯБЦЕВ 29.10.2018 р. м. Дніпро

Батуринська трагедія — дика московська розправа за прагнення Незалежності

Ретроспектива

Гетьман Іван Мазепа прагнув визволити Україну з-під московського ярма. Він дедалі більше переконувався в тому, що Петро I нищить основи Гетьманщини як держави. Отож Мазепа вирішив використати умови, створені Великою Північною війною між Швецією і Московією (1700—1721 рр.).

Наприкінці жовтня 1708 р. гетьман відправив стародубському полковнику Скоропадському грамоту з викладом причин, що спонукали його до укладення українсько-шведського союзу з Карлом XII: “Москва вже давно має всілякі наміри проти нас, — писав Іван Мазепа, — а останнім часом почала відбирати українські міста, виганяти з них пограбованих і доведених до убогості жителів і заселяти своїми військами. Я мав від приятелів таємне застереження, та й сам ясно бачу, що ворог хоче нас

— гетьмана, усю старшину, полковників і усе військово начальство — прибрати до рук у свою тиранську неволю, викоринити ім'я запорізьке і звернути усіх у драгуни і солдати, а весь український народ піддати вічному рабству. Я дізнався про це і зрозумів, що Москва вступила до нас не заради того, щоб нас захистити від шведів, а щоб вогнем, пограбуваннями і вбивством винищувати нас. І от, за згодою всієї старшини, ми зважилися віддатися

в протекцію шведського короля в надії, що він оборонить нас від московського тиранського ярма і поверне нам права нашої вільності...”

Український гетьман пішов на відрив від Москви, обравши в союзники молодого і амбітного короля Швеції Карла XII. За Мазепою також пішло українське козацтво на чолі з кошовим отаманом Костем Гордієнком і провідні члени старшини Гетьманщини. Дізнавшись про перехід Мазепи на шведську сторону, Петро I дає наказ Меншикову знищити гетьманську столицю.

Оборону Батурина очолив козацький полковник Дмитро Чечель. На пропозицію московитів скласти зброю козаки відповіли, що скоріше вмруть, ніж віддадуть гетьманську столицю супостату. Кілька разів Меншиков кидав свої війська на штурм козацької твердині, але влучний гарматно-рушничний вогонь зводив нанівець козацтво на чолі з Батурином, добре укріплена фортеця з належним запасом провізії і боеприпасів, міг витримати і багатомісячну облогу. Але зрадник Іван Ніс надав інформацію Меншикову про таємний лаз, що вів у фортецю. Московське військо, скориставшись підземним ходом, вступило в місто...

Історик і журналіст з Чернігова, один із провідних вітчизняних мазепознавців Сергій Павленко окреслив масштаби цієї катастрофи так: “Жертвами погрому 2 листопада (13 — за новим стилем) 1708 р. у Батурині стали 5-7 тис. мирних громадян, 6-7,2 тис. військовиків, а разом — 11-14 тис. батуринців, сердюків, козаків”. Дослідник також докладно вивчив нищення московськими загарбниками православних батуринських церков і мешканців, що там ховалися. Факт різанини визнавали й самі його організатори, хоч і нічого злочинного у цьому не бачили. У книзі “Журнал, или Поденная записка, блаженныя

Згідно з постановою Верховної Ради “Пам'ятні дати та ювілеї 2018 року” з ініціативи Українського інституту національної пам'яті до переліку Днів пам'яті, які відзначають на державному рівні, внесено Батуринську трагедію. Виповнилося 310 років із дня тої жахливої події. Під час каральних дій московських військ із захоплення і знищення столиці гетьмана І. Мазепи Батурина і його мешканців, що відбулися 2 листопада 1708 року, вирізали всіх мешканців міста. Від рук московських варварів загинуло від 11 до 15 тисяч батуринців. Місто пограбували, зокрема й православні храми, а потім, за наказом Меншикова, спалили, а церкви знищили.

і вечнодостойныя памяти государя императора Петра Великого с 1698 года, даже до заключения Нейштатского мира (напечатан с обретающихся в кабинетном архиве списков, правленных собственною рукою его императорского величества)”, виданий 1770 року в Санкт-Петербурзі, було написано: “И первых воров Полковника Чечеля и Генерального Есаула Кеникса с некоторыми их единомышленниками взяли, а прочих всех побили, и тот город со всем сожгли и разорили до основания, где zelo много изменника Мазепы богатства взяли”.

Як писав шанований український історик XIX ст. Микола Маркевич: “Сердюки були частиною вирізані, частиною пов'язані в одну юрбу мотузками. Помстившись за вчорашнє, Меншиков доручив катам стратити їх різноманітними стратами; військо, скрізь і завжди готове до грабунку, розсіялось по домівках обивательських, і, не розбираючи невинних

від винних, винищило мирних громадян, не пощадивши ні жінок, ні дітей. Найзвичайніша смерть була живих четвертувати, колесувати і на палю садити, а далі вигадані були нові муки, що уяву в жах приводять”. За свідченням шведського історика Фрікселя, збоченець Меншиков наказав роз'ясти трупи козаків на платформах і пустити їх по річці Сейм. Цей акт тероризму, за задумом Меншикова, мав на меті залякати українців. Окупанти хотіли, щоб населення Гетьманщини побачило долю, яка спіткала Батурина.

Трагедія європейського рівня

Знищення Батурина разом із цивільним населенням було трагедією не тільки українського, а й міжнародного, європейського рівня. Тогочасні європейські газети так описували події у Батурині: “Страшна різанина”, “Вся Україна в крові”, “Жінки і діти на вістрях шабель”. З такими назвами виходили провідні газети Франції — “Gazette de France”, “Paris Gazette”, “Lettres Historique”, “Mercure historique”, “Clef du Cabinet”. Вони писали, що “страшний цар жадібний до крові в Україні... Всі мешканці Батурина, незважаючи на вік і стать, вирізані, як наказують нелюдські звичаї московитів”; “Вся Україна купається в крові. Меншиков показує жахи московського варварства”.

Однозначним було ставлення європейських дипломатів, які побували у Московському царстві. Англійський посол Чарльз Вітворт інформував із Москви про втрати мирного населення в Батурині: “Зарізано жорстоко шість тисяч чоловік без огляду на вік і стать”.

Загартований після численних походів і війн камергер (тобто придворний чин високого рангу) Карла XII Адлерфельд, який загинув під Полтавою 1709 року, занотував у своєму щоденнику: “Перебили і старих, і малих, не

оглядаючись на стать та вік. Взяли сорок гармат. Спалили місто і 30 млинів, що стояли на річці Сейм. Все пограбували. Комендант родом прусак був взятий, з ним гірко вчинили”.

Отже, Європа XVIII ст. однозначно сприйняла батуринську різанину як військовий злочин, як злочин проти цивільного населення, як злочин проти людяності, хоч і термінів таких ще не існувало. Вони з'явилися тільки у XX ст. після приголомшливих звірств комуністів, нацистів та їхніх послідовників.

Батуринська трагедія в українській літературі

Батуринські події знайшли відображення в народній думі “Семен Палій і Мазепа”:

“А в городі Батурині
Мужиків та жінок
У пень сікли да рубали,
Церкви палили, святості да
Ікони під ноги топтали”.

У поемі-містерії “Великий льох” Тарас Шевченко такими рядками відгукнувся на Батуринську трагедію:

“Я була ще недолітком,
Як Батурин славний
Москва вночі запалила,
Чечеля убила,
І мало, і старого
В Сейму потопила.
Я меж трупами валялась
У самих палатах
Мазепиних... Коло мене
І сестра, і мати
Зарізані, обнявшись,
Зо мною лежали”.

Також подіям Батурина присвячені повісті Богдана Лепкого “Батурин” (1927) з першої книги історичної епопеї “Мазепа”; роман Романа Іванчука “Орда” (1992); збірка поезій Івана Шкурая (Деснаша) “Батуринська голгофа”; дума А. Пашкевича на слова Івана Мазепи та Й. Струцюка “Горить Батурин”; історичне оповідання Олелька Островського “Руйнування Батурина” (1913).

Вшанування пам'яті

Завдяки голові Народного руху України В'ячеславу Чорноволу і товариству “Просвіта” традицію вшановувати жертв Батурина започатковано відразу після відновлення незалежності — 1992-го.

Однак на державному рівні заходи проводять тільки після 2005 року. Нащадки тих, кого нищила озвіріла московська солдатня, відбудували Батурин лише у нинішньому, XXI столітті.

Пам'ятник Мазепі у Полтаві

Меморіал пам'яті жертв Батуринської трагедії

“Батуринська трагедія” — офіційна, державна назва подій у Батурині, яка була встановлена з ініціативи Президента Віктора Ющенка Кабінетом Міністрів. 2008 року в Батурині на державному рівні відбулися заходи з перепоховання жертв Батуринської трагедії. Останки перепоховали у знову побудованій Замковій церкві Воскресіння Господнього, яку за наказом Меншикова спалили московські війська після взяття міста. Новий храм відновлений за зразком православних українських церков кінця XVII століття майстрами з Львівської області за сприяння Харківської обласної державної адміністрації. У 2005—2010 рр. з ініціативи Віктора Ющенка у Батурині було розбудовано Національний історико-культурний заповідник “Гетьманська столиця”. Його відвідали протягом останніх десяти років сотні тисяч туристів з України та з-за кордону. 2007 року Ющенко підписав Указ “Про деякі питання розвитку Національного історико-культурного заповідника “Гетьманська столиця” та селища Батурин”. Згідно з ним 2008 року спорудили Меморіальний комплекс пам'яті жертв Батуринської трагедії. 13 листопада 2008 Верховна Рада України вшанувала хвилиною мовчання пам'ять жертв Батуринської трагедії. Ініціатором виступив на той час народний депутат, а нині віце-прем'єр-міністр із гуманітарних питань В'ячеслав Кириленко.

У Полтаві зусиллями голови Полтавського об'єднання ВУТ “Просвіта” Миколи Кульчинського було збудовано і за участю Президента Петра Порошенка урочисто відкрито пам'ятник гетьману Іванові Мазепі. Монумент став символом незнищенності українського Духу. Згідно з постановою Верховної Ради “Пам'ятні дати та ювілеї 2018 року”, з ініціативи адміністрації Президента України Петра Порошенка та Українського інституту національної пам'яті до переліку Днів пам'яті, які відзначаються на державному рівні, внесено Батуринську трагедію.

Історичні паралелі

“І російська імперія, і російсько-комуністична — СССР не зупинялися ні перед чим для утвердження і збереження колоніального статусу України. Сучасна путінська імперія теж нічим не гребує у постійних намаганнях підкорити Україну, поставити її на коліна. Знову, вже у XXI столітті агресія проти нашої держави. Знову російсько-українська війна. Знову, як і у добу Івана Мазепи, практикується нищення населених пунктів з мирними мешканцями: згадаймо ракетно-артилерійські обстріли Щастя, Маріуполя та багатьох інших міст і містечок, сіл сходу України. Пам'ятаймо знущання, пограбування, вбивство цивільного населення Донбасу. Батуринська трагедія нагадує, що російський агресор за багато сторіч анітрохи не змінився. І тільки сильна армія, а ще такі чинники ідентичності, як мова і Помісна церква, є гарантіями єдності нації, нашої незалежності і безпеки”, — переконаний перший заступник голови Полтавського ОО ВУТ “Просвіта” Олег Пустовгар.

За матеріалами Вікіпедії та інтернет-джерел підготував прес-центр Полтавського ОО ВУТ “Просвіта”

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

Як Тарас Шевченко порадував Осипа Бодяньського

10 історичних мініатюр

У листопаді виповнюється 210 років з дня народження О. М. Бодяньського (1808—1877) — українського та російського філолога-славіста, історика, фольклориста, письменника, перекладача, видавця документів із української історії, професора Московського університету. Осип Бодяньський познайомився з Тарасом Шевченком у Москві в лютому 1844 р., і поет вважав його другом: “друже мій єдиний”, “друже мій милостивий”, “друже мій добрий”, “мій друже, Богу милий”. Наш постійний автор, доктор історичних наук Володимир Мельниченко вибрав для розповіді про Шевченково друга жанр історичної мініатюри.

Тарас Шевченко. Автопортрет. 1847

“Не забував про свою Україну, не переставав працювати для неї”

Розмірковуючи над непростотою московською долею українця Бодяньського, Михайло Драгоманов писав: “Як собі хочете, а боротись з тим, що нас незаметно підточує, одтяга вас од рідної країни, втяга в чуже життя, передроблює, — не день, не два, а роки, десятки років, — не легко. А зовсім переробитись, — все таки не можна. А порвати зразу з тим, що нас передробляє і почати самому по собі будувати новий притулок для думки і серця на рідній ниві, з рідного матеріалу, на це в людей, все таки поламаних царськими порядками, не вискокочивших хоч думкою зовсім за кордон царський і церковний, — було ділом неможливим”¹.

Так-то воно так, але Бодяньський, залишаючись законослухняним імперським підданим, “вискакував” і думкою своєю, і справою реальною за межі тодішнього царистського й церковного розуміння місця та значення Малоросії в історії та сучасності Російської імперії. Згадує, як у щоденнику Бодяньського зустрів запис про його пікіровку з московським літератором Дмитром Свербеєвим. “Не розумію, як можна бути в наш час національним”, — сказав той. — “А я так не розумію, як можна не бути національним у наш час”, — парирував Осип Максимович. Он як! У середині XIX століття московський професор, українець із Варви Бодяньський почувався національним патріотом, ідентифікував себе з Україною. Той же Драгоманов визнавав, що Бодяньський “хоч і не розривав з державою російською, та не тільки ніколи не забував про свою Україну, не переставав працювати для неї...”

У цьому контексті ми й маємо розглядати, вивчати й висвітлювати життєве кредо редактора “Чтений в Императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете”, який у листі до Михайла Максимовича в січні 1847 р. писав: “Я вирішив, щоб то не стало, обнародувати малоросійські літописи; зібрав їх у великій кількості й збираю безперестанно... За мною нікому не угнатися, хоч би й на українському коні. Я ж і сам козак”. Ці слова можна поставити епіграфом до всієї видавничої діяльності Бодяньського. До нього та й після нього не було більше в Москві науковця, який один видав би стільки історичних джерел із патріотичних спонук.

“Матері моїй рідненькій, неньці старенькій, коханій, любій Україні”

Уже 1834-го, тобто в рік закінчення Московського університе-

ту, Бодяньський привернув до себе увагу, написавши рецензію на “Малороссийские повести, рассказанные Грицьком Основьяненком”, до якої поставив епіграфом відоме прислів’я “Своя хата лучше чужих палат”, яке перегукується з огненними словами Шевченка, написаними через одинадцять літ: “В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля”. У цій публікації Бодяньський із величезною любов’ю писав про Україну і висловив упевненість, що українська мова та багата народна поезія посядуть достойне місце серед слов’янських народів.

Михайло Грушевський зазначав, що Бодяньський “змолоду писав українські вірші і р. 1835 видав збірку українських віршованих казок “Наські українські казки заповорожя Іська Материнки”², присвятивши цю книжку “Матері моїй рідненькій, неньці старенькій, коханій, любій Україні”. Пантелеймон Куліш на схилі літ у “Дописках” до поеми “Куліш у пеклі” вдячно згадував: “До нас, гімназійної дітвори в Новгородку Сіверському, не дійшов тоді ще ні Гулак Артемовський, ні Квітка-Основ’яненко. Втішались ми тільки перелицьованою “Енеїдою” Котляревського. Тим казкою Іська Материнки були про нас першим ступнем народного самопознання нашого і самоцвіту староруського. Я й досі знаю напам’ять не то самі казки прилуцького земляка Іська (Іосипа), та й передне слово до казок...”

Суголосно з Кулішем писав Іван Франко, який до того ж висловив глибоку думку про причину відходу Бодяньського від московського філософського гуртка Миколи Станкевича: “Студентом він належав до кружка Станкевича... Правда, коли радикальніші гегеліанці виділилися окремо (Грановський, Герцен та ін.), Бодяньський не пристав до них... відтягнений від гегеліанських абстракцій більше реальним змістом своїх учених праць, а може і своїм гарячим українським патріотизмом, що проявляється у нього в ту пору”³.

“Пісні українські вищі від пісень інших слов’ян...”

1837 р. Бодяньський захистив магістерську дисертацію “О народной поэзии славянских племен”, в якій, зокрема, писав, що основний зміст народної поезії українців визначав драматизм, “вогняне життя, несподівано перерване на всьому ходу до землі обітованої”. Важливо зазначити, що у своїх працях Бодяньський, на відміну від інших учених, вважав українську не нарідчям, а повноправною мовою. Він уживав термін “малоросійська мова”, а поряд із цим, хоч і не так часто, — “українська мова”. Особливу

роль народної поезії Бодяньський убачав у розвитку національної літератури й створенні літературної мови. На думку вченого, пісенність народу витворює “найправдивіший образ його життя, його долі в дану епоху буття його”. Бодяньський наголошував, що “пісня — щоденник українця”, його душа.

Саме у зв’язку з магістерською дисертацією молодого вченого з України Михайло Грушевський у грудні 1912 р. навіть згадав його як попередника й соратника Тараса Шевченка, процитувавши Бодяньського: “Пісні українські настільки ж вищі від пісень інших слов’ян, наскільки драма вища від усіх інших родів поезії, бо об’єднує собою їх всі і становить останню ціль, останній, повний і гармонічний розвиток усякої поезії. Крім того, вони вищі від інших і своєю музикою, напівом, голосами, язиком, в високій мірі поетичним і музикальним, версифікацією і т. д.” А Шевченко, підіймаючи на вершини поетичної творчості народних українських стихів, у незабутніх молодечих віршах своїх (1839) величав українську пісню як неоціненну окрасу і славу, “славу України” — “без золота, без каменя, без хитрої мови, а голосну і правдиву, як Господа слово”⁴. Неважко переконатися, що, за Грушевським, обидва — Бодяньський і Шевченко — в один історичний час робили спільно вкрай важливу для України справу.

Втім, сам Бодяньський вважав “поводирем” українства винятково Шевченка. У 1843 р., переклавши працю Павела-Йозефа Шафарика “Слов’янський народопис”, молодий професор власноручно дописав до відомих українських письменників і Тараса Шевченка. Бодяньський мав на це право, бо ще в жовтні 1842 р. уперше повідомив Шафарика про творчість українського Кобзаря. У 1844—1845 рр. Бодяньський надіслав Шафарикові, чеському поетові Вацлаву Ганці та Празькому музеєві Шевченкові твори “Тризна”, “Гамалія” та збірку “Чигиринський Кобзар і Гайдамаки”, що була передруком (із незначними змінами) “Кобзаря” 1840 р., разом з яким зброшуровано нерозпродані примірники “Гайдамаків” 1841 р.

“Шевченко й пером і палітрою однаково вертить”

Тарас Григорович ще на початку 1840-х рр. прагнув познайомитися з Осипом Максимовичем. Про це свідчить лист Андрія Козачковського до Бодяньського у квітні 1843 р.: “Може, ти читав “Кобзаря” і “Гайдамаків” Шевченка. Хороший хлопець, щира душа. Він дуже хотів познайомитися з тобою, коли ти приїжд-

жав у Петербург, але, напевне, не вдалося...” Зустріч з Осипом Бодяньським, який не тільки добре знав поетові твори, а й популяризував їх серед інших слов’янських народів, була важливою для Шевченка й відбулася під час перших поетових відвідин Москви в лютому 1844-го.

Очевидно, що тоді Бодяньський був інформований про приїзд Шевченка й готувався до нього. Переконалим свідченням цього стала знайдена мною невідома раніше публікація в газеті “Прибавления к № 19му Московских ведомостей” за 12 лютого 1844 р., в якій йшлося про вихід у світ уже згаданого Шевченкової книги “Чигиринський Кобзар і Гайдамаки”. Бодяньський дав масштабну й точну характеристику Шевченка, який не тільки пише “прекрасні, мелодійні вірші”, а й є обдарованим малярем. Іншого разу в листі до Шевченка в липні 1844 р. Бодяньський писав, що він “й пером і палітрою однаково вертить”. Лапідарні оцінки Бодяньським Шевченкових дум і творів “Тополя” й “Катерина”, що в Москві вперше стали загальнодоступними, сповнені любові й розуміння. Розкриваючи зміст “Чигиринського Кобзаря” та поеми “Гайдамаки”, професор зробив окремі пояснення для непосвяченого російського читача.

Таким чином, Бодяньський уміло й зі знанням справи представив москвичам творчість Шевченка, і тридцятирічний український Кобзар постав перед освіченою московською публікою в усій красі розквітлого таланту, в ореолі національного поета й мислителя⁵. Безперечно, стаття професора Московського університету стала доброю передумовою знайомства Шевченка з Бодяньським і вагомою запорукою їхньої подальшої багаторічної дружби. За точними словами академіка Івана Дзюби, “особливо багато важило для Шевченка спілкування з Осипом Бодяньським, який не тільки міг забезпечити його необхідною літературою, а й сприяв, — бувши своєрідним містком між українськими і російськими дослідниками й симпатиками слов’янства та ідеологами зарубіжного слов’янства, — опосередкованим зв’язком Шевченка з цим зарубіжним слов’янством”⁶.

“Для історії прошу вашої допомоги...”

Справді, знайомство з Бодяньським мало для Шевченка життєво значення, збагачувало

його бачення української історії, дало змогу зануритися в новітні публікації з історичної проблематики. Ще у 1844 р. поет і художник звертався до вченого: “...Я рисую тепер Україну — і для історії прошу вашої допомоги...” Йшлося тоді лише про підготовку задуманої Шевченком серії офортирів “Живописная Украина” та фактично поет сказав про саму суть його цілковитої зацікавленості в науковому забезпеченні всіх творчих проєктів загалом у галузі історичної проблематики. Годі було б шукати більш ерудованого й досвідченого вченого-українознавця з енциклопедичним світоглядом, ніж Осип Бодяньський.

Олександр Кониський вважав, що вірш “Чигирин, Чигирине...” Шевченко написав у Москві (19 лютого 1844 р.) винятково “під впливом якоїсь бесіди історичної” з Бодяньським. Очевидно, що спонукальним чинником, зокрема душевним, для народження геніального вірша, який антимосковських поезій, було значно більше. Втім, історик Бодяньський, хоч опосередковано, таки вагомо причетний до його написання⁷.

Тож не випадково мудрий Іван Франко вже через десять літ після смерті Бодяньського пов’язував із ним важливі зміни в поетичному й науковому світогляді Шевченка. В листі до російського історика літератури Олександра Пипіна 23 січня 1888 р. він писав: “Відки взялася політична поезія Шевченка? Які товчки пхнули Шевченка на сю дорогу, які впливи допомогли виробитися його думці?... Яке становище займали там Бодяньський, Н. Маркевич...” У листі до Михайла Драгоманова від 22 лютого 1888 р. Іван Франко знову цікавився: “Чи звісні які деталі про знаомство Шевченка з... Бодяньським?”

“Патріотичний подвиг видавця”

Перебуваючи на засланні в Орській фортеці, Шевченко прошив 24 жовтня 1847 р. Варвару Репніну надіслати, “если можно “Чтение Московского археологического общества”, издаваемое Бодяньским”.

Тарас Григорович неточно вказав назву видання, але він, напевне, знав, що його очолює саме Бодяньський. Судячи з усього, першу інформацію про вихід у

світ “Чтений...” поет дістав від самого Бодяньського, який із лютого 1845 р. був секретарем Товариства історії і старожитностей російських при Московському університеті, а з початку 1846-го — і редактором “Чтений...”.

Згідно з оцінкою Михайла Грушевського, Бодяньський “за три роки, від 1846 по 1848 рік, опублікував у виданих тоді 23 книжках “Чтений” величезну, перед тим нечувану масу етнографічного матеріалу, не почувачи себе ніяково через докори москвичів за таке надання переваги українському матеріалові”.

Зокрема він видав Кулішевий збірник “Украинские народные предания” (1847), а також “Летопись Самовидца о войнах Богдана Хмельницького”, книги “Летописное повествование о Малой России и её народе и козаках вообще...” Олександра Рігельмана, “Краткое описание о казацком малороссийском народе...” Петра Симоновського, “Исторические сочинения о Малороссии и малороссиянах” Герарда Міллера та чимало інших.

Найважливішою була публікація Бодяньським у 1846 р. “Історії Русів” — визначного твору української історіографії, історичної літератури та публіцистичної мислі кінця XVIII—початку XIX століття. У ній розповідалося про історію України від давніх часів до 1769 р. й особливо докладно — про XVII століття. До речі, Шевченко ознайомився з “Історією Русів” у списку ще наприкінці 1830-х рр. і неодноразово творчо використав із неї теми, сюжети і образи, зокрема для “Тарасової ночі”, “Іржавця”, “Великого льоху” та інших поезій. Незабутній Іван Драч, який у наш час переклав видатний твір, писав, що “Історія Русів” — “це первісна частина ракети, яка запустила нас з вами в космічний безмір історії народів і держав”.

Михайло Грушевський залишив дорожочинні слова про це видання Бодяньського: “Розпочав він з “Історії Русів”, цієї золотої книги тодішнього українського суспільства; з огляду на її крамольний характер видання вважалося надзвичайно ризикованим і було справжнім патріотичним подвигом з боку видавця”⁸.

Коли з кінця 1848 р. Бодяньського усунули від видавничої роботи, а “Чтения” змінили вивіску, то документи з історії України в органі Товариства історії і старожитностей російських практично не друкувалися впродовж десятиліття. Та варто було Бодяньському повернутися в “Чтения”, він знову відновив постійну рубрику “Материалы славянские”, в якій і вміщувалися публікації з історії України. Вже в першій книзі за 1858 р. були опубліковані “Источники малороссийской истории, собранные Д. Н. Бантыш-Каменским и изданные Действительным Членом О. Бодяньским”, “Діаріус” Миколи Ханенка та інші матеріали з української історії.

У березні 1858 р. Бодяньський показав цю книгу “Чтений” Шевченкові, і той зацікавився публікацією! Про це незаперечно свідчить лист Олександра Лазаревського з Петербурга 9 травня 1858 р. до Бодяньського, в якому йдеться про Шевченка: “Останній, між іншим, просив мене (він живе поки що у нас) нагадати Вам про Вашу обіцянку прислати йому окремі відбитки статей про Україну, надрукованих у 1-й книзі “Чтений” за цей рік”.

Тарас Шевченко пішов із життя задовго до того, як побачили світ усі сто книг “Чтений”, але

ще один український геній Іван Франко залишив свій вагомий висновок: “Сто томів цього видання, видані під його редакцією, се найкращий, справді величний пам’ятник його невиспущої діяльності. Що й тут українські матеріали займали дуже визначне місце, се звісно кожному, хто мав нагоду хоч поверхово переглянути “Чтения”.

Якраз цей людський подвиг українця Бодяньського в Московщині врешті-решт залишиться в нашій національній пам’яті, а не марні розумування про те, чого він не зробив для України, як імперський громадянин.

“Встане Україна. І розвіє тьму неволі...”

У роки Шевченкового заслання московський професор з українською душею Осип Бодяньський переписав з якогось джерела початок іще не виданої поетової містерії “Великий льох” (рядки 1—174), тобто розділ “Три душі”. Професор університету, який присягнув цареві й служив йому, переписував, затамувавши подих, антицаристські, антимосковські поетичні рядки великого українця Тараса Шевченка про митарство душ, покарання Богом за мимовільні, несвідомі, але страшні гріхи перед Україною, за які їх у Рай не впускають... Скажімо, за те, що дівчина перейшла шлях із повними відрями гетьману, який “іхав в Переяслов / Москві присягати!..”

Три зболені душі, які уособлювали в Шевченковій містерії високу національну свідомість і духовність трьох зламних періодів української історії — за Богдана Хмельницького, Івана Мазепи та царювання Катерини II, злилися з професорською душею й назавжди оселилися в ній. Уже чуя пуританські голоси тих, які рішуче заперечать, упевнено звинувачуючи Бодяньського в тому, що насправді він і не збирався нести хрест, який узяв на себе наш національний геній. Але в кожного — свій хрест. І не судить, то й не судимі будете.

На моє переконання, ніким досі не акцентоване переписування рядків із Шевченкового “Великого льоху” було тихим і високим духовним подвигом підданого Російської імперії українця Бодяньського, бо наодинці з Шевченком він грішною душею своєю все-таки приєднався до поетової незламної віри в те, що...
...Встане Україна.

*І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти!..*

Пам’ятаймо, що Бодяньський переписав від руки також не видані в ті часи поему “Кавказ”, послання “І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм...”, вірші “Розрита могила”, “Гоголю”, “Холодний Яр”, “Як умру, то поховайте...” та інші поетові твори.

“Спасибі тобі, друже мій милостивий, за летописи...”

Улітку 1853 р. Бодяньський передав поетові через російського зоолога Андрія Головачова “Історію Русів”, інші літописи та праці, опубліковані в редакційних “Чтениях в Императорском обществе истории и древ-

ностей российских”. Про це в своєму щоденнику 11 червня записав: “...Вручены были некоторые книги, назначенные для подарка Ш. Г. Т.⁹ Это — несколько оттисков из “Чтений в Обществе истории и древностей российских” да сочинения М. Н.¹⁰ Авось он проведёт с ними приятное время в своём уединении и вспомнит старину...”

Шевченко носив у душі вдячність Бодяньському, про що, зокрема, свідчить приписка до листа його близькому приятелю Козачковському в листі від 14 квітня 1854 р.: “Пиши до Бодяньского О. М. і кланяйся йому од мене”. Через два тижні — 1 травня 1854 р. — Тарас Григорович написав лист Осипу Максимовичу, в якому дякував йому: “Спасибі тобі, друже мій милостивий, за летописи, получил я їх от Головачова, всі до одной, і тепер собі здоров прочитую потрохи”. У наступному листі до Бодяньського в листопаді 1854 р. Шевченко знову подякував: “Спасибі тобі ще раз за літописи, я їх уже напам’ять читаю. Оживає моя мала душа, читаючи їх! Спасибі тобі!”

На мою думку, ці поетові зі-

Л. А. Сєряков. Портрет Осипа Бодяньського. 1878.

нання слід сприймати буквально. Він таки напам’ять знав літописи, прислані професором із Москви. Більше того, саме завдяки повному зануренню в історичні праці Шевченко в заслання справді оживлював душу, зберігав і примножував інтелектуальний потенціал, накопичував знання з історії України.

“Від Бодяньського поклон і дорогий подарунок...”

Шевченко знав, а то й інтуїтивно відчував зростання наукового потенціалу Бодяньського, який щоденно працював з історичними документами. Через десять років після їхнього знайомства, наприкінці 1854 р., Петербурзька Академія наук обрала його своїм членом-кореспондентом. Цей історичний факт досі не привертав належної уваги, тому нагадаю, що серед близьких поетових знайомих Бодяньський був єдиним, кого удостоїли високого наукового звання ще за життя Шевченка. Михайло Максимович став членом-кореспондентом аж у 1871 р.

У грудні 1857 р., коли Шевченко перебував у Нижньому Новгороді, Бодяньський передав йому свою книгу. Записав у себе скрупульозно: “О времени происхождения славянских письмен”, — Т. Г. Шевченку, в Нижнем (через Варенцова). Шевченко своєю чергою відзначив у

щоденнику 10 грудня: “Из Москвы Варенцов¹¹ привёз мне поклон от Щепкина, а от Бодяньского поклон и дорогой подарок, его книгу “О времени происхождения славянских письмен” с образчиками древнего славянского шрифта. Сердечно благодарен Осипу Максимовичу за его бесценный подарок. Эта книга удивительно как пополнила современную нашу историческую литературу”.

Висока й щедра оцінка праці Бодяньського, тим більше, що йшлося про публікацію окремим виданням його докторської дисертації, подібної фундаментальної праці у вченого більше не було. Ця книга Бодяньського пополнила власну бібліотеку Шевченка.

“Я боявся нарисовать себе москалем...”

Уже згаданий лист до Бодяньського в листопаді 1854 р. Шевченко починав з найголючнішого:

“Пошлю тобі, друже мій єдиний, с г. Семеновим¹² поличчя оцього нікчемного гетьманця. Дивлячися на його, згадай і мене інколи. Я боявся нарисовать себе москалем, щоб ти часом не перелякався, глянувши на поличчя моє в московській шинелі або, Боже крий, ще і в мундирі! А гетьманець, думаю, не перелякає тебе, а може, ще й порадує твоєю запорозьку душу. Прийми ж його та привітай цього нікчемного гетьманця, друже мій єдиний!”

Цей Шевченків твір не знайдено. На превеликий жаль. Адеже це єдиний випадок, коли рядовий 4-ї роти 1-го Оренбурзького лінійного батальйону, сиріч художник Шевченко, пояснив, чому він, створюючи на засланні черговий автопортрет, одягнув себе не просто в цивільний, а саме в український — гетьманський одяг. Нагадаю, що в 1847 р. в Орську Шевченко намалював себе в солдатському мундирі й кашкеті з офіційним позначенням його роти — майже типовий портрет рядового миколаївського солдата.

А тут, очевидно, спеціально для Бодяньського поет зобразив себе не в “московській шинелі” чи “мундирі”, а в одязі, що мав нагадати московському професорові любий йому гетьманський тип земляка.

Привертає увагу, як широко Шевченко хотів порадувати саме “запорозьку душу” Бодяньського. Між іншим, учень вченого, славіст Олександр Кочубинський писав, що завжди “запорозька натура проступала в Бодяньському”. Про “запорозьку натуру” та “козацьке серце” професора писав і Михайло Драгоманов, який вважав, що, згадуючи Бодяньського, “ми нічого другого не робимо, як тільки признаємо, що то за багата нива наша козацька, слов’янська, федеральна, демократична, твердодуха Україна!”

Наскільки мені вдалося встановити, Шевченків автопортрет не прикрашав московську квартиру Бодяньського в Газетному провулку, хоча, скажімо, портрет “знаменитого Миколая Новикова” (Шевченко) — російського провісника, письменника і видавця, в’язня Шліссербурзької фортеці в часи Катерини II, там знайшов місце¹³. Коли 18 березня 1858 р. Шевченко побував у Бодяньському в Газетному провулку, про ав-

топортрет у їхній розмові не йшлося. Жодного разу не згадав про нього Бодяньський у своєму Щоденнику¹⁴. Не виявився Шевченків твір і після смерті професора серед його майна, зокрема, багатотомної бібліотеки. Виникає питання, чи був автопортрет Шевченка взагалі переданий Бодяньському, тим більше, що документально це не підтверджено.

Стосовно Осипа Бодяньського великий українець Михайло Грушевський писав: “А року 1877 вмер таки у Москві та там і похований. Лишив по собі вдячну пам’ять і пошану всіх, хто його знав і з його праці користав. І нам, українцям, годиться його пам’ятати”.

Це звучить як заповіт.

¹ Драгоманов М. Україна і центри // Громада. Т. 2. — Женева, 1878. — С. 525.

² Запорожець Ісько Материнка — псевдонім Осипа Бодяньського.

³ Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Т. 34. — Київ, 1981. — С. 440.

⁴ Грушевський М. Твори: у 50 т. Т. 8. — Львів, 2007. — С. 579—580.

⁵ Ця нова інформація, що нині використовується в усьому шевченкознавчому світі, була вперше опублікована саме в газеті “Слово Просвіти” (2007, № 38. С. 8—9), і лише через шість років потому — в документальному збірнику “Тарас Шевченко в критичі. Том 1. Прижиттєва критика (1839—1861). — Київ: Критика, 2013. — С. 160—163. Нещодавно побачив світ унікальний документальний збірник “Слідчо-наглядів справи Тараса Шевченка. Корпус документів” (1847—1859). — Київ: Арії, 2018. — 880 с. У ньому вперше вміщено вже згадану “Справу канцелярії московського військового генерал-губернатора про рядового Оренбурзького батальйону Шевченка”, здобуту мною в Центральному історичному архіві Москви (ф. 16, оп. 47, спр. 130). Найцінніші документи з неї опубліковані також у “Слові Просвіти” ще десять років тому.

⁶ Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість. — Київ, 2008. — С. 330—331.

⁷ Докладно див.: Мельниченко В. “На славу нашої преславної України” (Тарас Шевченко і Осип Бодяньський). — Москва, 2008. — 560 с.

⁸ Грушевський М. Твори. Т. 8. — С. 248.

⁹ Друкуючи фрагменти зі щоденника Бодяньського через десять років після його смерті, Олександр Кочубинський зауважив, що в ньому деякі “небезпечні” прізвиська замовчано або їх абривіатури навімисно переставлено. Скажімо, спочатку Бодяньський написав “Ш. Г. Т.”, а потім закреслив і поправив: “Ш. Г. Т.”.

¹⁰ Олександр Кочубинський, публікуючи цей фрагмент щоденника у 1887 р., висловив припущення, що йдеться про українського історика і етнографа Маркевича Микола Андрійовича (1804—1860).

¹¹ Варенцов Віктор Гаврилович (1825—1867) — російський педагог і фольклорист, приятель М. І. Костомарова.

¹² Семенов Микола Михайлович (1830—?) — природознавець, учасник експедиції академіка Бера К.-Е. М. на Мангизлак у 1854 р.

¹³ Принагідно зауважу, що в цьому числі “Слова Просвіти” вміщено найвідоміший портрет Осипа Бодяньського. У “Шевченківській енциклопедії” (Т. 1) зазначено, що його автором є А. Беляков. Це — помилка. Гравюру виконав із фотографії вже після смерті Бодяньського відомий майстер-гравер Сєряков Лаврентій Авксентійович (1824—1881).

¹⁴ Бодяньський О. М. Дневник. 1852—1857. — Москва, 2006. — 336 с.

Просвітянські родини

Згадуються буремні 90-ті, коли вслід за Львовом у Рівному купка сміливців відважилася заявити, що Україна має право на свою державну мову, культуру і прагне волі. Так створювалося товариство української мови (ТУМ) ім. Тараса Шевченка, яке згодом стало правонаступником давньої "Просвіти". Українці ніби прокинулися від довгої сплячки, потягнулися до ТУМу, створюючи осередки. Цілі родини поповнили лави просвітян.

Пригадує 21 січня 1990 року: Ланцюг Злуки від Львова до Києва, організаторами якого були у нашому краї лідери Василь Червоний, Микола Пороський, Олекса Новак. По його закінченні старенький священик о. Сергій Кульчинський уперше правив молебень за Україну українською мовою. А за його плечима стояли сини — співак Ярослав, службовець Петро зі своїми синами Антоном та Ігорем, братом Миколою, який досі очолює Полтавську "Просвіту". Славна родина Кульчинських почала свою боротьбу за волю України ще за часів польського панування і втратила своїх родичів (Филимона, Валентину). Родина Кульчинських активно працювала у "Просвіті". Власним коштом видала книгу М. Кобриня "Про мову богослужіння" (упорядник М. Борейко).

Євгенія ГЛАДУНОВА,
Рівненське міське товариство
ВУТ "Просвіта"

Нашим ідеологом тоді був народний професор і вчений Олекса Новак, який разом зі своїм племінником Сергієм читали лекції з правдивої історії України. Уже тоді Олекса Новак заявляв, що найбільшим ворогом України є Московія, закликав до згуртування, передбачив сьгоднішню російсько-українську війну. Тепер Сергій Новак, побувавши на східному фронті (в АТО), вочевидь переконався, яким "братом" була Московія для України. Онук Олекси Новака нині — заступник голови Молодого руху.

Беззаперечним лідером був професор Борис Степанішин, який за короткий час змінив "Просвіту" на Рівненщині, створив народний університет "Просвіти", сам став найпопулярнішим лектором, запрошував до лектури відомих людей України. На ці засідання з'їжджали слухачі з усієї області. Його син Сергій став редактором газети "Волинь", де публікували розповіді просвітян про героїчний повстанський рух УПА.

Потужним формальним і неформальним лідером міського товариства "Просвіта" стала Катерина Сичик. Вона має безліч ідей, як краще організувати роботу товариства, як спонукати молодь до активної просвітянської праці.

Музей "Просвіти", парк "Просвіти", фестиваль молоді "Пісні на слова Шевченка", молодіжне таборування на місці повстанських боїв на Гурбах, організація паломництва дітей до Зарваниці — лише невелика частинка переліку заходів, які проводить товариство з ініціативи та підтримки Катерини Іванівни.

Позаштатним помічником п. Катерини є її чоловік Василь Адамович. Власним авто він не раз відвозив нас на заходи у Рівному та районні центри Березне, Сарни. Сім'я без вагань вкладає власні кошти у скарбницю "Просвіти", коли та порожніє. Їхня донька Ірина допомагає дітям з бідних родин. Благодійництво для цієї сім'ї рід буденна. Саме такі родини є справжньою опорою нашої держави.

До думки авторитетного вченого Всеволода Михальчука прислухалися наші молоді хлопці, керівники Руху. Його виступи були ґрунтовними і цікавими, сповненими глибокого філософського змісту. Це був активний

захисник української науки і культури. Дружина п. Михальчука Євгенія добре пам'ятала жіночий рух, була релігійною людиною і розповідала нам, як до приходу москалів відзначали свято Матері, української родини. Саме вона за нашої підтримки відновила колись славний Союз українців. Уперше ми відзначили свято Стрітєння (закликання весни), свято Матері у 1991/1992 роках.

Полковник Ярослав Гірник

Наталія та Валерій Войтовичі

служив у радянському війську, об'їхав світ, а коли постала Українська держава, повернувся до України, вступив до "Просвіти", щоб утверджувати українські цінності. Працював в освіті, формувал у молоді національну свідомість і патріотичні почуття. Уперше порушив заборонену тему Голодомору та героїку української молоді Крут. Був безкомпромисним у мовному питанні. Саме він із Миколою Мучинським, Володимиром Лавреновичем, Михайлом Борейком розробили статут Всеукраїнського об'єднання ветеранів і створили сильну організацію українського спрямування на протипагу прокомуністичній. Його дружина, український словесник, організувала курси української мови для військовослужбовців, створила у школах гуртки писанкарства. Після Євгенії Михальчук очолила Союз українців, який брав найактивнішу участь у громадському житті міста. Читала лекції з українознавства про жіночий рух до радянщини.

Серед активних діячів "Просвіти" завжди був Олександр Волощук — упродовж багатьох років відповідальний секретар обласної організації. Як лектор університету "Просвіти", читав лекції з релігієзнавства, історії, запрошував цікавих лекторів, звертався до високих посадовців щодо вирішення найбільш актуальних питань громадського життя. Його син Назар, відомий бандурист, підтримував "Просвіту" виступами на просвітянських заходах, укладав та виконував патріотичні пісні. Пригадує прекрасні вечори пам'яті Ігоря Білозіра, Володимира Івасюка.

Директор Рівненського палацу культури "Текстильник" Микола Панащук одним із перших керівників створив у своєму колективі осередок "Просвіти", став членом обласного товариства, згодом заступником голови. За його сприяння "Просвіта", Союз українців проводили у палаці Шевченківські вечори, вечори української родини, пам'яті патріарха Мстислава, Ніла Хасевича, жінок-учасниць визвольних змагань, відзначили своє 85-річчя. Щороку там проводили Великодні благодійні концерти, виставки великодніх пасок. Творчі колективи "Барвінок", "Горинь", "Ремісолька", "Едельвейс", "Ладоньки" брали участь у просвітянських дійствах. Пам'ятаю зали, переповнені молодими людьми під час цих імпрез.

Поруч із п. Миколою завжди була його дружина Людмила, обдарована творчим горінням. Її вихованці з "Ладоньок" стали справжніми зірочками, часто виступали на урочистостях у драмтеатрі, на літній естраді і в палаці. Дивували виразним читанням віршів авторства Людмили Панащук. Цей творчий тандем зіграв значну роль у утвердженні української мови, пісні у нашому краї й у Рівному.

Ще далекого 1988 року ми з Мирославою Косаревою стояли коло витоків ТУМу, обходили дитячі садки, школи, щоб визначити національний склад дітей. Ви-

Родина Косаревих (Мирослава-молодша, Мирослава, Олена, Микола)

Подружжя Дідичів з онуками Мирославом, Володимиром, В'ячеславом-Іллею та Юстинкою

явилася, що заради 3—5 дітей створювали російськомовні групи, класи, а відтак — школи.

Пані Мирослава у спілкуванні завжди виважена, твердо стоїть на позиції українського відродження. Вийшла з повстанської родини. Її мати і тітка були учасницями національно-визвольного руху. Під її впливом чоловік, росіянин, став переконаним націоналістом і соратником у боротьбі за вільну Україну. Дочка Мирослава — український вчений філолог, активно підтримує громадську працю своїх батьків.

Наш край прославила родина Міськових: мати Ірина з дочками Лесею, Мирославою, Софією та сином Андрієм створили хор "Просвіта". Цей хор об'їздив усю Рівненщину і значну частину України (Київ, Харків, Львів) із забороненими козацькими, повстанськими, стрілецькими піснями. Сотні синьо-жовтих стягів, повстанських могил освячувалися їхнім натхненним співом. У хорі співали родини Зої та Захара Слободенюків, Гаїни та Михайла Малевичів. До того ж Михайло Малевич співав у церковному хорі та був старостою ще одного просвітянського чоловічого хору "Дзвін". Керував ним Ярослав Коновалець. Хор звучав як орган, на високому мистецькому рівні виконував патріотичні пісні та складні музичні твори.

На світанку створення Руху до Незалежності нас вразили бра-

ти Роман та Володимир Омельчуки. Роман Омельчук підняв революційний бунт проти шовіністичного гніздовиська на атомній станції у Вараші (колись Кузнецовськ), створили там осередок "Просвіти", а згодом виграли вибори на місцевому рівні. Пан Володимир був серед провідників Руху. Хлопці гідно продовжили справу свого батька Юстина, учасника національно-визвольних змагань.

Завзяттям, сміливістю вирізнялися брати Іван та Борис Кур'яніки. Вони були неодмінними учасниками мітингів, зборів, протестних акцій. Іван Кур'янік, ставши начальником управління освіти, доклав чимало зусиль, щоб у нашому місті не було російських шкіл, адже етнічних росіян у нашому краї було замало не тільки для шкіл, а навіть для класів. За радянщини у російських школах активно здійснювали русифікацію наших дітей. Пригадує березень 1989-го: під час Шевченківських днів ми пройшли колоною через місто, а попереду — Іван Кур'янік з портретом нашого генія.

Родина Негребецьких — корінні мешканці Рівного. Микола та Ніна Негребецькі за польської окупації займали активну громадянську позицію. Микола був одним із провідників ОУН. Польська влада запроторила його до в'язниці, 1939 року радянські "визволителі" заарештували за націоналізм, а дружину з дочками Людмилою та Наталією вислали до Казахстану. Звідти 13-літня Наталка самотужки добиралася до рідного міста. Мама Ніна була активною діячкою Союзу українців і висилка за це була неминучою. Відбувши покарання, Микола 1948 року повернувся додому і застав дружину в труні. На цьому випробування сім'ї не закінчилися. Новий арешт для батька і нова висилка для дочок. За незалежної України Наталія Негребецька завідувала просвітянською читальнею і написала книгу спогадів "Дорогами долі". Вона проводила виховні заходи для шкільної молоді, розповідала про випробування українських патріотів.

Великі випробування випали і на долю родини Ганни та Володимира Куліїв. Ганна з матиною після приходу москалів змушена

була переховуватися від арешту, бо батько був одним із повстанських провідників і вишкільників. Однак Ганну з матір'ю вистежили і вислали до Томська, а там мордували холодом, голодом і непосильною працею. Володимир Кулій відвідував школу, любив Україну і бачив brutальну жорстокість нової влади. Разом зі старшокласниками шкіль №1 і №2 Степаном Куйбідою, Вячеславом Новаком, Людмилою Негребецькою, Георгієм Безоновим та ін. обговорювали політичні події, створили рукописний журнал “Зоря”, в якому висловлювали свою любов до України. Групу юних патріотів вистежили НКВДисти. Почалися нічні виснажливі допити, тортури, звинувачення у зраді Вітчизни. Володимира Кулія засудили до 5 років тюрми і 5-ти років заслання. Знущання, хвороби, тяжка праця — таке їхнє життя. У Сибіру доля звела Ганну та Володимира у міщину сім'ю, нині — з понад 60-річним стажем. Повернення в Україну принесло нові труднощі, але вижили, дочекались Незалежності України, стали активними членами “Просвіти”. Вони допомагали у становленні Української автокефальної церкви під керівництвом Патріарха Мстислава.

Від самого початку українського відродження велику активність проявляли родини Редюк (Яскалів): Микола з Тетяною та

са. Шевченка, співала у хорі “Просвіта”. Анатолій — автор кількох збірок патріотичних віршів. Разом вони об'їздили Україну, прославляючи українську пісню, українську мову, національну ідею відродження. Олександра (Саня), уже хворою, поїхала на Помаранчевий майдан, щоб там підбадьорювати людей своїм співом. Хворе серце не витримало, і вона померла. Поховали з почесними у Рівному.

Наталю і Валерію Войтовичів звела в сім'ю “Просвіта”. Валерій — художник, письменник, краєзнавець. Його художні роботи “Великий Кобзар”, “Обереги”, серії “Гомери України”, “Гетьмани України” — високої майстерності і патріотичного звучання.

У книгах “Українська міфологія”, “Амазонка. Богиня. Діва. Воїн” “Українське міфологієзнавство” та багатьох інших проявилася ще одна грань таланту митця. У радянські часи Валерій створив потужний осередок “Просвіти” у своєму робочому колективі, чим наразився на зловісні напади комуністів.

Наталка, бібліотекар за покликанням, знавець літератури, організатор багатьох культурно-просвітницьких заходів в обласній бібліотеці, яка стала центром просвітництва на Рівненщині. Ця родина — приклад для наслідування у служінні улюбленій справі та Вітчизні.

Родина Сичиків (Василь, Катерина, Ірина)

дочками Ольгою і Любов'ю. Збір підписів про надання українській мові статусу державної, мітинги, збори, лекції, передвиборна агітація за демократів — неповний перелік громадського життя цієї родини. Тетяну Редюк п'ять разів обирали до міської ради. Вона переймалася просвітянськими проблемами, допомагала коштом у видавничій справі “Просвіти”. Микола Яскал був секретарем міської ради, завжди допомагав побратимам.

“Просвіта” тісно співпрацювала з творчим колективом — фольклорним гуртом “Барвінок”, який створив Петро Тимошук. Завжди поряд зі своїм чоловіком співак Надія Тимошук. Вишукане українське вбрання, вдало підібрані жіночі та чоловічі голоси, підсилені музичними інструментами, викликають захоплення глядачів. Народні пісні, патріотичні козацькі, повстанські, сучасні про подвиги бійців на війні звучать на рівненських сценах, майданах та у багатьох куточках нашої Вітчизни.

Виділялася серед просвітян пара Олександри та Анатолія Петрикових. Олександра була чудовим декламатором віршів Тара-

Ще одна просвітня родина — Зої та Богдана Дідичів з Костополя. Це активні діячі українського відродження. 9 березня 1989 року, коли члени Товариства шанувальників української мови та культури вийшли на вулиці Рівного з портретом Тараса Шевченка, Богдан Дідич був з нами. Він один із перших в області на Костопільському хлібокомбінаті створив осередок ТУМу і Руху в Києві.

Зоя Дідич пише гарні патріотичні та ліричні вірші, укладає книгу про своє рідне місто Костопаля та його роль у національно-визвольному русі. Вона встигає організувати заходи ТУМу, Союзу українок, допомагати чоловікові у діяльності Народного руху.

З ініціативи Івана Ветрова у тісній співпраці із Зоєю Дідич до сторіччя Рівненської “Просвіти” побачила світ цікава і змістовна праця “Просвітянське століття Рівненщини” (948 сторінок). Понад дві тисячі імен, понад сто статей увійшли до цієї енциклопедії Рівненської “Просвіти”.

На таких просвітнянських родинах тримається наш український світ.

Поетичне слово про дітей і для дітей

Богдан ДЯЧИШИН,
член НСПУ, лауреат премії
ім. Івана Огієнка, м. Львів

Ми радіємо кожній книжці українською мовою, бо це наше, рідне. А коли книжка присвячена дітям, то це подвійна радість. Ми усвідомлюємо, що книжка була і залишається найбільшим ворогом сердечної закам'янілості. Її вплив на людину досі не розгадано, бо сама вона — найдивовижніший винахід людства.

Слово, рідна мова, думка, любов до книжки, рідної землі... Любов до України — це любов до рідної мови, бо мова — серце України, наше серце. А *Найкраще Слово* в нашій мові, як наголошує автор, це Україна. Отож дитину мусимо виховати з розумінням того, що в українців точкою відліку їхнього життя завжди мусить бути: “Нема на світі України, / Немає другого Дніпра...”

Щоб дитина мала таке розуміння, то її (дорослих також) потрібно навчити любити й думати, — все інше здобується важкою щоденною працею. “Ми не досягнемо жодної з інших цілей, якщо забудемо, що мета освіти — збагачувати розум і душу живих людей” (Кен Робінсон і Лу Ароніка. “Школа майбутнього...”). Доброта поетична книжка може і має бути одним із основних допоміжних інструментів у цій нелегкій праці. “Поезія оперує словом, яке здатне викликати і звукові, і зорові уявлення і, що найголовніше, як висловився Іван Франко в книзі “Із секретів поетичної творчості”, здатна переходити в галузь розумової, інтелектуальної праці” (Микола Ільницький. “Поліфонія поетичного слова”. В кн. “У фокусі віддзеркалень”). Бо дитина, яка не навчена думати, перетворюється на раба чужих думок. Без виховання мислячої молоді ми не піднімемо Україну до вимог сучасного інтелектуально-технологічного поступу.

Мозок, за визначенням академіка Олега Криштала (директора інституту фізіології ім. Богомольця), найдивовижніший, найскладніший пристрій Всесвіту (що нам доступно на сьогоднішній день) — і щоб його не втрачати, то цей витвір мусить працювати за призначенням. Мозок вбивають лінощі. Мозок гнучкий у будь-якому віці, але його необхідно виправляти, тренувати, використовувати за призначенням.

Мозок стимулює: читання, письмо і все, що спонукає до роздумів. Дитина народжується з готовим до пізнання світу мозком. Від нас залежить, чим ми його наповнимо.

Думки з приводу нової збірки Петра Шкраб'юка «Найкраще слово» (Львів: Місіонер, 2017. — 64 с.)

Ейнштейна запитали:
— Що необхідно робити, щоб діти були розумні?
— ЧИТАЙТЕ їм казки!
— Що необхідно робити, щоб діти були ДУЖЕ розумні?
— ЧИТАЙТЕ ЇМ БІЛЬШЕ КАЗОК!!!

Дітей мусимо навчити думати і жити правдою. “В мові кожного народу закладений і шлях до Правди, і шлях до Істини” (Павло Мовчан).

Читання — доторк до слова життя, слова правди. Пригадаймо переказання Івана Пулюя про те, що закон збереження та перетворення енергії поширюється й на духовну царину, адже правду знищити неможливо: “Закон, що сила не пропадає, має загальне значення, бо він править не тільки фізичним, але й інтелектуальним світом” (Цит. за: Ірина Фаріон. “Мовний портрет Івана Пулюя”).

І ще таке означення: “Закон непропащої сили в світі людських відносин, культури — це істина. Істина не зникає. Де правда — там повинна бути перемога”. Пам'ятаймо, що “сила і спасення лежить у нас самих: у праці над освітою і добробитом народу” (там само). Докладаймо зусилля, щоб не загубитись у вічності, щоб бути достойними життя на рідній землі, дарованій нам Богом. Книжка рідною мовою додає нам сили, снаги працювати, допомагає за будь-яких обставин залишатися людиною, бо без знання нема пізнання, а знання — у книжці (libros lege, книги читай!). Поетичне слово Петра Шкраб'юка навчає дітей думати: “Взимку гори підросли, / Взимку гори побіліли” (с. 8). Чому взимку гори підросли? Бо “сніги на гори сіли / зимувати до весни”. Далі читаємо: “Встало сонце, здуло тьму — / Сльози витерло йому (дошу — Б. Д., с. 9). Як могло сонце витерти сльози дощу? Дитину необхідно навчити розуміти метафору...”

Людина народжена для праці і щоб радіти ділами своїми (за Еклезіастом): “Наша ластівонька мила / Знов гніздо в хліві зліпила — / І щебече: рада тому, що вернулася додому” (с. 12).

Діти мають любити все живе, що їх оточує, бути співчутливими, думати про наслідки тієї чи тієї події: “Впала пташка із гнізда. / Я подумав — це біда: / ... / Взяв тоді драбинку я / І назад вклав ластів'я” (с. 21).

Поетичне слово автора вчить дітей пізнавати явища природи: “Ти бачиш, — внучка зрозуміла враз, — / лише на волі світлячки красиві” (с. 29). Або: “Срібен дощику рясний, / звідки ти узався?” (с. 37). Водночас Петро Шкраб'юк закликає до любові та єдності: “Любіть Україну. І Бога Любіть — / І вічні ми будемо разом” (с. 33).

Книжка буде корисною для працівників дитячих садочків і вчителів початкових класів, бо в ній є пісні з нотами, а також “Авторитетна абетка” — з віршами на кожен букву алфавіту, в яких кожне слово починається з одної і тої ж літери...

Книжка — наше теперішнє й майбутнє! Читаймо вечорами вголос своїм дітям — це єднає родину, позбавляє телефонно-комп'ютерної й телевізійної залежності.

Читаймо дітям те, що й нам цікаве.

Шукаймо дітям (і собі!) потрібну книжку, будьмо мудрими. Бо “...в тіні мудрости — як у тіні срібла, та користь пізнання у тому, що мудрість життя зберігає тому, хто має її” (Еклезіаст 7:12).

Вірші зі збірки П. Шкраб'юка «Найкраще слово»

Підбирали ми слова

Підбирали ми слова
(днина це була чудова):
Мурава — моріг, трава;
Ліс — це пуша, бір, діброва,
А лісок — байрак і гай,
Стежка — плай...
Брати — то браття.
А фонтан — то водограй,
Ватра — вогнище, багаття...

Книжку тато взяв таку.
Нині ми вивчали звуку
І погідну, і дзвінку,
І на світ увесь лунку
Українську рідну мову.

Найкраще слово

Є без ліку гойних слів,
Що народ нам заповів.
Ці слова: любов, добро,
Мама, тато, степ, Дніпро,
Школа, пісня, дзвін, ручай,
Світ, земля, Карпати, край...

Є без ліку любих слів,
Що Господь нам заповів:
Сонце, жайвір, юна зміна,
А найкраще — Україна.

Це Україна моя

Сонце над степом сія —
Це Україна моя.

Гори біліють здала —
Це Україна моя.

Море і плін ручая —
Це Україна моя.

Пісня і трель солов'я —
Це Україна моя.

В серці Господне ім'я —
Це Україна моя.

Друзі, родина, сім'я —
Це Україна моя.

Гляну довкіл пильно я —
Скрізь Україна моя.

Самоцвіти

Дівчинка малює квіти,
Хлопчик — зорі голубі...
Наше юне військо — діти,
Іх картинки-самоцвіти
Із батьками йдуть у бій.

Разом в бій ідуть малюнки —
Обереги воякам.
Ці первинні подарунки,
Ці дитинні обладунки
Не пробити ворогам.

І молитва, і набої.
Хліб, що сестри і брати
Вдаль везуть, де гуркіт зброї...
Навіть діти в нас герої,
Навіть діти — ну а ти?

— Як формувалася колектив? Мабуть, не без проблем, зважаючи на складні часи? Хто став першими солістами?

— До першої концертної бригади увійшли Тамара Савченко, Галина Бережна, Марія Гришина, Наталка Лепетун, Лідія Заболотна, Іван Гур'їв. З Миргорода запросили 16 співаків-кобзарів, склали концертну програму і колектив почав концертну діяльність. Григорій Верьовка продовжував пошук артистів, у Полтаві натрапив на ансамбль бандуристів, умовив їх приєднатися до колективу.

Після того, як 6 листопада 1943 року Київ звільнили від гітлерівців, до столиці України перебралась група хору, до якої увійшли кілька десятків артистів, а згодом, узимку 1944-го, до неї приєдналися решта.

— Яка сьогодні чисельність колективу? Скільки концертів ви даєте протягом року?

— Майже 130 осіб, а репертуар, якщо ми говоримо про 75 років творчої діяльності, то це понад тисячу пісень і танців! Раніше мали 60 виступів щороку. Сьогодні їхня кількість сягає 70. Проте найближчим часом плануємо 100 виступів на рік. Серед народних колективів у нашій державі лише наш має танцювальну, співочу і оркестрову складові: невеличкі творчі колективи, які й складають Національний ансамбль ім. Григорія Верьовки. Вони здатні виступати і автономно, незалежно один від одного, що є унікальним явищем.

— Навантаження на артистів велике?

— Приносити людям насолоду, викликати у них емоції — наша робота. А коли так, то і підходити до неї треба відповідально. Тому репетиції — шоденні, тривалістю 3—4 години.

— Які пісні, танці сьогодні виконуєте?

— Це вокально-хореографічні композиції “На гуляння”, “Веснянка”, “Запорожці”, “Святовий гопак”, українські народні пісні “Ой, чий то кінь стоїть”, “Розпрямуйте, хлопці, коней”, “Порізала пальчик”, “Ой, у вишневому саду”, “Дунаю, Дунаю”, “Ой, давно-давно”, “Летіла зозуля” та багато інших. Щодо танцювальних номерів: це “Козачок”, “Голубка”. А також оркестрові номери “Буковинська народна мелодія і коломийка”, “Гуцулка” тощо.

— П'ятий рік поспіль триває гібридна війна проти України, ледь не щодня гинуть українські солдати. Чи виступали перед нашими захисниками?

— Лише цього року ми побували з концертами у Маріуполі, Бердянську, Покровську, Краматорську та інших містах Донбасу і

Зеновій КОРИНЕЦЬ: «Ми часті гості з концертами на Донбасі...»

Нещодавно **всесвітньо відомий творчий колектив Національного заслуженого академічного народного хору України імені Григорія Верьовки відзначив 75-річчя з дня заснування. За цей час він дав тисячі концертів — в Україні і за її межами.**

— **Витоки нашого ансамблю сягають вересня 1943 року, коли ще гриміла Друга світова війна, але значна частина української землі була вже звільнена від німецьких загарбників, — говорить Зеновій Михайлович. — Першим художнім керівником та головним диригентом став Григорій Верьовка — науковий співробітник Інституту фольклору АН УРСР. До складу хору увійшли 134 особи: 84 співаки, 50 артистів оркестру народних інструментів та балету. Перед ними влада поставила завдання: сприяти розвитку українського народного хорового та музично-хореографічного мистецтва, пропагувати мистецтво серед “трудящих мас”. Художній керівник Національного заслуженого академічного народного хору України імені Григорія Верьовки, народний артист України Зеновій КОРИНЕЦЬ гість тижневика “Слово Просвіти”.**

Приазов'я. Відрадно, що серед публіки бачимо багато людей у погонах. Вони найбільш вдячні глядачі, про що широ кажуть нам під час спілкування і запрошують якомога частіше приїздити в гості.

Користуючись нагодою, хочу засвідчити особливу повагу до нашого Українського війська. Я проходив службу в одній із частин, яка дислокувалась у Закарпатті, і тому знаю, як важко і відповідально бути солдатом. Особ-

а також народів інших національностей.

— **Ансамбль імені Григорія Верьовки побував у багатьох країнах. Як вас там зустрічали? Чи й сьогодні гастролюєте за межами країни?**

— Так, ми об'їхали з концертами більше ста країн світу. Зустрічали завжди привітно. Коли ви побували хоча б на одному такому концерті, то переконались у широті моїх слів.

— **Чули відгуки українця, який сьогодні працює у Польщі, побував на вашому концерті у Варшаві. Був вражений реакцією зали на ваш виступ...**

— Востаннє ми виступали у цій країні влітку. Більш того, ми підписали спільну декларацію з польським ансамблем пісні і танцю “Шльонськ”, що дозволило працювати на їхніх майданчиках. Приїждять і вони до нас. Ми виконували польські пісні, від яких зала шаленіла, особливо при виконанні “Гей, соколи”. Коли заспівали “Барку” — улюблену пісню Папи Римського Івана-Павла II, то на очах у глядачів виступили сльози.

— **В Україні сьогодні є кілька національних творчих колективів, але музеї, експонати якого відображають власну історію, масте лише ви...**

— Знаєте, з чого починається творче життя співака чи артиста, який уперше переступив поріг колективу? З відвідування музею. Саме тут він бачить нашу історію, краще усвідомлює свою відповідальність перед колегами, глядачами. Бо одна справа — ознайомитись із творчим шляхом через Інтернет, а зовсім інша — побувати у нашому музеї.

— **Ваш хор — своєрідна візитівка України. Звідси й запитання: державну підтримку відчуваєте?**

— Держава стабільно виділяє

кошти на утримання будівлі, де ми “дислокуємось”, часткову оплату комунальних послуг і зарплату.

— **Тоді звідкіля гроші на такі вишукані сценічні костюми, гастролі? Маєте можливих спонсорів?**

— Спонсорів у нас немає, що до коштів на костюми, взуття, музичні інструменти, інші витрати, пов'язані з концертною діяльністю, то ми їх заробляємо. Своїми ж виступами. Принцип простий: більше виступили — більше заробили, менше виступили — менше заробили. Але від цього, наголошую, не страждає якість виступів. На першому місці — інтереси глядача, який досить вибагливий.

— **Представники шоу-бізнесу скаржаться на захмарні розцінки оренди сцени Національного палацу “Україна”, які неабияк впливають на вартість квитків. Звання національного дає колективу якісь преференції у цьому плані?**

— Жодних: ми платимо і за оренду концертних залів, і за рекламу наших виступів. Але не скаржимося.

— **Раніше, за радянщини, держава втручалась у справи будь-якого творчого колективу, часто вирішуючи, що їм співати, як танцювати. А які у вас стосунки з можновладцями?**

— Сьогодні жодного втручання у нашу творчу діяльність немає: ні з адміністрації Президента, ні з парламенту, ні з уряду. Які стосунки? Мені приємно, що ба-

гато хто з цих людей не лише ходить на наші концерти, а й є палкими шанувальниками нашої творчості.

— **Коли востаннє виступали в Росії? Вас запрошують туди?**

— Ми там не були з 2012 року. А до цього багато гастролювали, особливо в тих регіонах, де компактно мешкають етнічні українці. Зокрема на Кубані, яка раніше входила до складу України...

Щодо запрошень, то 1 жовтня мені телефонували з російського телеканалу “Слов'янська культура” і пропонували виступити перед російською публікою, але я сказав, що мені потрібно порадились...

— **З ким? Представники того ж шоу-бізнесу ні з ким не радяться, заробляючи там непогані гроші і називаючи себе голубами миру. Чому б і Вам ними не стати?..**

— Як керівник Національного колективу, не можу самовільно вирішувати подібні питання: будь-який виступ за кордоном, а тим паче в сьогоденній Росії, потрібно погоджувати з Міністерством культури. Щодо грошей, то нам цілком достатньо тих, які ми заробляємо в Україні та інших країнах, наприклад, у Китаї, звідкіля нещодавно повернулися. Загалом наша позиція така: у той час, коли “старші брати” загарбали у нас Крим, окупували частину Донбасу і вбивають українців, великий гріх їхати до них у гості.

— **Але ж дехто каже, що, виступаючи перед росіянами, можна їх перевиховати, бо, мовляв, вони, слухаючи наші пісні, переймуться повагою до українців...**

— Так кажуть здебільшого ті, хто хоче виправдати свою бізнесово-пісенну діяльність на теренах сусідньої країни...

— **Більш як півстоліття хор ім. Григорія Верьовки асоціювався з іменем його керівника — Анатолія Авдієвського. Зважаючи на особистість колишнього керівника, авторитет, причому не лише серед творчих людей, Вам не важко працювати? І чи зберегли традиції, “народжені” за Авдієвського?**

— Так, відповідальність, яку взяв на себе водночас з кріслом художнього керівника Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Григорія Верьовки, відчуваю. Щоденно і навіть щогодини. А працювати неважко. Та як може бути важко працювати у такому колективі?

Щодо традицій, то ми їх зберігаємо, примножуємо. Разом з тим розуміючи, що потрібно рухатись уперед, дещо експериментуємо, додаємо нові танці, нові пісні до свого репертуару. Зали на концертах переповнені — інколи доводиться розставляти додаткові стільці. Хочу розширити коло наших шанувальників. Наприклад, щоб було більше молоді, підлітків: саме вони у недалекому майбутньому визначатимуть обличчя України, ухвалюватимуть важливі рішення. І якщо вони завдяки нашим виступам виростатимуть українцями не лише по паспортах, а й по духу, то доля України у достойних руках.

— **Впевнений: до очолюваного Вами колективу мріють потрапити багато юних талантів України. Це занадто складне завдання? Що потрібно для реалізації таких мрій?**

— Коли у нас з'являється вакантна посада артиста, ми даємо оголошення, запрошуючи всіх охочих спробувати сили. Потім ці люди приходять до нас і складають іспити. Якщо вони претендують на артистів танцювального жанру, то це вміння танцювати, якщо у пісенному, то — співати. Для ухвалення рішення є комісія, до складу якої входять 9 осіб: 3 представники нашого колективу, а 6 — інших творчих колективів, які абсолютно незалежні від мене і вільні в ухваленні того чи того рішення.

— **Свого часу ви виступали разом із зіркою світового масштабу Андреа Бочеллі — відомим італійським тенором. Як вам це вдалося? Ваші особисті враження від виступу і чи не плануєте продовжити подібну практику?**

— Річ у тім, що організатори концерту мали великий вибір творчих колективів, з якими мав виступити цей співак, але зупинились на нашому. Чому — треба запитати у них. Тож ми разом із Бочеллі у супроводі Національного симфонічного оркестру виконали 12 творів оперної класики. Сталось це у його день народження, і ми заспівали йому “Многая літа”, дуже зворушивши цим Андреа.

Щодо співпраці, то вже домовилися про це з диригентом Марчелло Рота. До речі, у перспективі ми плануємо виступ в Італії.

— **Подібних виконавців можна заманити лише захмарними гонорами...**

— Це правда: якщо його виступи у США чи Великобританії коштують 700-800 тисяч доларів, то у нас його гонорар склав близько 500 тисяч. Річ у тім, що Андреа знає про Чорнобильську катастрофу, ту шкоду, яку нам заподіяла. Добре обізнаний артист і з ситуацією на Донбасі, йому відомо про ту ціну, яку сьогодні українці платять за право бути вільними людьми. У мене особисто склалося враження, що саме це неабияк подіяло на його рішення...

— **Перепрошую за прямотинність, але чому б Національному народному хору України імені Григорія Верьовки не порадувати своїм вишуканим співом мешканців української глибинки, про яких артисти давно забули?**

— Ось недавно повернулись з Миронівки, що на Київщині, перед цим гастролювали на Тернопільщині, в інших регіонах. Хоч мушу визнати, що не надто часто радуємо людей з глибинки народним мистецтвом. Але незабаром ситуація повинна кардинально змінитись: планую побувати в кожному районі нашої країни, навіть там, де немає умов для виступів. У таких випадках відрядимо туди невеличкі мобільні групи.

— **Зірки світового масштабу планують свої гастролі на кілька років вперед. Ви дотримуєтесь подібної практики?**

— У народі кажуть: хочеш розсмішити Бога — поділись із ним своїми планами. Але ми плануємо свою концертну діяльність, підписуючи контракти. У недалекому майбутньому сподіваємося виступити у Польщі, повернувшись до України, дамо концерт з нагоди дня народження Григорія Гурійовича Верьовки — у столичній філармонії, потім буде різдвяна програма у Німеччині. Є домовленості й щодо концертів у Словенії, Хорватії, Білорусі та в інших країнах.

— **Квитки на ваші концерти коштують дуже дешево. Наприклад, щоб побувати на нещодавньому концерті, який відбувся 15 жовтня у Палаці спорту, та ще й спостерігати за цим чудовим дійством, потрібно було сплатити 400 гривень...**

— За великим рахунком, ми не маємо жодного стосунку до вартості квитків: її визначають організатори концертів. Їх, звісно, насамперед цікавить прибуток. Але вони йдуть нам назустріч, коли ми просимо про виділення певних квот на так звані соціальні квитки, тобто квитки за нижчими цінами. Адже 400 гривень по кишені не кожному пересічному пенсіонеру чи студенту.

— **Розкажіть, пане Зеновію, трохи про себе...**

— Народився я в Галичині, у Стрийському районі. З дитинства відчував потяг до співу, танців. Тож у шкільні роки виступав у сільській художній самодіяльності. Після закінчення десятирічки вступив до Дрогобицького музичного училища, потім до Донецької консерваторії. Керував самодіяльними колективами у Львівській та Закарпатській областях. 2001-го, за особистим запрошенням Анатолія Авдієвського, обійняв посаду головного режисера-диригента Національного заслуженого академічного українського народного хору ім. Г. Верьовки. Водночас працював — за сумісництвом — професором методики музичного виховання, співів і хорового мистецтва при Національному педагогічному університеті. При цьому ще й керував ансамблем пісні і танцю “Червона калина”, який діяв при цьому виші.

На початку жовтня 2016 року призначений генеральним директором-художнім керівником хору. На контрактній основі і терміном на 5 років.

— **Окрім Вас у сім'ї хтось має стосунок до мистецтва?**

— Так: і дружина Ірина, і донька Андріана танцюють у нас.

— **Поділіться планами на майбутнє.**

— Дарувати своїми виступами радість людям. А ще — організувати світове турне, аби про Україну, її культуру дізналося якомога більше мешканців планети.

Спілкувався Сергій ЗЯТЬЄВ

Неоціненне багатство держави

Зоя РУЖИН,
заслужений працівник культури України
Оксана КАРПЕНКО,
координатор проекту
Фото Євгена ЧЕКАЛІНА,
коледж зв'язку

В Українському Домі відбувся Всеукраїнський фестиваль-форум “Молодь єднає Україну” в рамках суспільно-мистецького проекту єдності “Обіймись, Україно, зі світом! Україна-світ”. Автор проекту, засновник фестивалю відомий громадський діяч, заступник гетьмана Українського реєстрового козацтва, поет-пісняр, к. т. н. Олександр Карпенко, головний режисер фестивалю, заслужений діяч мистецтва України, доцент кафедри естрадного виконавства, кандидат культурології Василь Романчишин.

Напередодні фестивалю відбулася прес-конференція, учасники якої розглянули питання, що стосуються молоді як найціннішого багатства держави. Розглядали механізми, які необхідно використати для вирішення проблем трудової міграції, як держава впливає на їх вирішення. Також ішлося про вплив школи, середньої та вищої освіти на майбутню орієнтацію щодо місця роботи, країни, де хотіли б жити і працювати майбутні фахівці, про вплив на ці процеси малого, середнього та великого бізнесу України. На переконання учасників прес-конференції, духовності і патріотизм, любов до України — одні з головних складових для збереження цілісності нашої держави.

— Нам потрібно об'єднати зусилля, щоб зупинити трудову міграцію — катастрофічний від'їзд з України працездатних людей, молодих спеціалістів!

Ця проблема виникла не раптово. А працювати на випередження ми ще не навчилися.

Потрібно було частіше звертатися до професіоналів, науковців, досвідчених фахівців і не знижувати робочі місця, а навпаки, — створювати додаткові, та спільними зусиллями працювати над вирішенням цих болючих питань. Одна з найважливіших проблем сьогодення — проблема працевлаштування працездатного населення і насамперед молодих спеціалістів. А молодь, як відомо, це і сьогодення, і майбутнє України, і їй надалі розбудовувати нашу рідну Україну.

Сьогодні майже 9 мільйонів працездатного населення виїхало з України у пошуках роботи, і переважна більшість залишилася за кордоном. Це катастрофа! Трудова міграція за останні роки значно помолодшала!

Фахівці називають головною причиною виїзду за кордон молоді низький рівень заробітної плати і військові дії на сході України. Також важливим чинником є економічні, політичні проблеми в країні, катастрофічне зубожіння населення, життєві ризики, відсутність умов для самореалізації, відсутність перспектив”, — наголосив Олександр Карпенко.

Після прес-конференції Гетьман Українського реєстрового козацтва Анатолій Шевченко здійснив посвяту в козаки. Яскравим дійством фестивалю-форуму “Молодь єднає Україну” став чудовий концерт під режисурою заслуженого діяча мистецтва України Василя Романчишина.

Багатьох приємно вразив виступ віртуозної скрипальки, заслуженої артистки України та Грузії, Посла Миру Івонни Елердашвілі, яка своїм мистецьким посту-

пом утверджує дружню співпрацю між Україною і Грузією. Високий мистецький рівень показали вихованці “Академії мистецтв” та Київського коледжу зв'язку, а також фольклорний гурт “Родовід”, зразковий аматорський дитячий колектив “Гармошечки” Дробицького будинку культури, спортивний гопак у чудовому виконанні дитячої спортивної школи “Шаблезуб” подарували глядачам гарний настрій. Ведучі заходу — чарівна Олена Василенко та керівник фестивалю, автор проекту Олександр Карпенко.

У фойє відбулася виставка картин видатного художника сучасності Олександра Охупкіна та рушників з колекції Зої Ружин. А різнобарвні красиві хустки представила Людмила Грабовенко. Цікаво і пізнавально провели майстер-клас із виготовлення старосвітських інструментів майстри Київського кобзарського цеху.

Також на фестивалі Київський національний університет культури і мистецтв (кафедра “Дизайн одягу”, керівник Олександра Пенчук) представив показ мод. У фіналі всі учасники вийшли на сцену з “Рушником національної єдності України”, а народний артист України Олександр Василенко разом з автором слів Олександром Карпенком виконали пісню “Обіймись, Україно!” Після завершення урочистостей відбулося преломлення короваю, переданого з Попільні жінками-мироносицями до ювілею Раїси Кириченко під проводом Пресвятої Покрови Богородиці на мир, на любов, на щастя молоді.

